

سازمان ملل متحد

حقوق بشر

کمیساریای عالی

حقوق بشر و قاچاق انسان

جزوه اطلاعات شماره 36

سازمان ملل متحد

نیویورک و ژنو

2014

توجه

تعابیر به کار رفته و موضوعات ارائه شده در این نوشتار متضمن بیان هیچ گونه نظری از سوی دبیرخانه سازمان ملل متحد درباره وضعیت حقوقی کشور، سرزمین، شهر یا منطقه خاص، یا مقامات آنجا، یا مربوط به تحدید حدود و مرزهایش نیست.

***

نشانه های اسناد سازمان ملل متحد از حروف بزرگ همراه با ارقام تشکیل شده و اشاره به چنین ارقامی نشانگر ارجاع به سند سازمان ملل متحد است.

فهرست مندرجات

4	کلمات اختصاری و حروف مخفف
6	مقدمه
7	1. قاچاق انسان چیست؟
7	الف. تعریف بین المللی قاچاق
8	ب. ویژگی های مهم تعریف
9	2. رابطه میان حقوق بشر و قاچاق انسان چیست؟
10	الف. قاچاق به عنوان زیر پا نهادن حقوق بشر
11	ب. حقوق بشر اشخاص قاچاق شده
13	ج. اهمیت رویکرد حقوق بشری در برابر قاچاق
14	3. تعهدات دولت ها در قاچاق چیست؟
14	الف. منابع تعهدات
17	ب. درک مسوولیت کشورها برای برخورد با قاچاق
17	ج. تعهد به شناسایی، حمایت و پشتیبانی از قربانیان قاچاق
30	د. تعهدات مربوط به بازگشت اشخاص قاچاق شده
34	ه. راه های جبران زیان ناشی از قاچاق
43	و. تعهد به ارائه پاسخ کیفری موثر
47	ز. پیشگیری از قاچاق
59	ح. اطمینان از این که پاسخ ها حقوق استقرار یافته را زیر پا نمی نهند
64	4. اجراء، نظارت و پاسخگویی
64	الف. ساز و کارهای الحاقی معاهدات راجع به قاچاق
65	ب. نظام بین المللی حقوق بشر
68	ج. برنامه اقدام برای مبارزه با قاچاق انسان و وجوه امانی سازمان ملل متحد برای قربانیان قاچاق
68	د. دادگاه ها و محاکم بین المللی و منطقه ای
69	ه. نظارت ملی و حساب پس دادن

کلمات اختصاری و حروف مخفف

اتحادیه کشورهای آسیای جنوب شرقی ASEAN

اتحادیه اروپا EU

سازمان جهانی کار ILO

دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل متحد برای حقوق بشر OHCHR

دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان
UNHCR

صندوق کودکان سازمان ملل متحد UNICEF

دفتر مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد UNODC

زیر پا نهادن های حقوق بشر، هم علت و هم نتیجه قاچاق انسان است. بر این اساس ، ضروری است پشتیبانی از تمامی حقوق بشر رادر کانون هر گونه اقدام انجام شده برای پیشگیری و پایان دادن به قاچاق قرار داد. اقدامات ضد قاچاق نباید روی حقوق بشر و منزلت افراد، به ویژه حقوق کسانی که قاچاق شده اند، مهاجران، آوارگان داخلی، پناهندگان و پناهجویان تاثیر گذارد.

اصول توصیه شده در حقوق بشر و قاچاق انسان

مقدمه

اصطلاح "قاچاق انسان" به طور کلی برای فهم روندی استعمال می شود که در آن افراد در وضعیتی استثماری با هدف کسب منافع اقتصادی مستقر و نگهداشته می شوند. قاچاق می تواند در یک کشور رخ دهد یا ممکن است همراه با جابجایی میان مرزها باشد. زنان، مردان و کودکان برای طیف وسیعی از هدف ها، از جمله کار اجباری و استثمار در کارخانه ها، مزارع و درون خانواده ها، بهره کشی جنسی و ازدواج اجباری، مورد قاچاق قرار گیرند. قاچاق بر همه مناطق و بسیاری کشورهای جهان اثر می گذارد.

در حالی که تامین اطلاعات در الگوها و اعداد دشوار است، درک ما از اینکه چرا قاچاق اتفاق می افتد بهتر شده است. نابرابری های درون و میان کشورها، سیاست های مهاجرتی به طور فزاینده محدودکننده، و تقاضا رو به رشد برای نیروی کار ارزان و مستضعف، تنها پاره ای از علل ریشه ای شناسایی شده به شمار می آیند. بسیاری عوامل فزاینده آسیب پذیری فرد در قبال قاچاق، دربردارنده فقر، خشونت و تبعیض است.

بهره برداری از افراد برای تحصیل سود دارای سابقه ای طولانی بوده تلاش های بین المللی برای برخورد با آن می تواند به حداقل یک قرن قبل، بسیار پیش از پیدایی نظام نوین حقوق بشر بازگردد. اگرچه، تنها در دهه گذشته بود که قاچاق به دغدغه عمده مبدل شد. طی همین دوره، چارچوب قانونی جامعی در این باب توسعه یافته است. این تغییرات مبین تحول اساسی در نحوه تفکر جامعه بین المللی در موضوع استثمار انسان است. تغییرات همچنین مبین تحول در خواسته ها و بایسته های دولت و دیگران در مقابله با قاچاق و پیشگیری از آن است. از این رو، رهیافت قربانی محور نیز پشتیبانی فزاینده جامعه بین المللی را به دست آورده است. حقوق بشر تشکیل دهنده چهارچوب مفهومی جدید است و در حال حاضر نیاز به رویکرد مورد قبول گسترده بر اساس حقوق بشر در قبال پدیده قاچاق احساس می شود. همانطور که پیشتر در این برگه توضیح داده شد، چنین رویکردی نیازمند درک درستی از طرق نقض حقوق بشر در چرخه قاچاق است و همچنین مقولاتی را باید شناسایی کرد که در آن پای تعهدات دولت بر اساس حقوق بین الملل بشر به میان می آید. هدف این رویکرد هم شناسایی و هم اصلاح شیوه های تبعیض آمیز و توزیع نابرابر قدرتی است که مبنای قاچاق بوده، حافظ مصونیت قاچاقچیان از مجازات است و عدالت در برابر قربانیان را نفی می کند.

این جزوه به دنبال ارائه بررسی کوتاه اما جامعی از رابطه حقوق بشر و قاچاق انسان است. با کاوش در چهارچوب سیاست ها و حقوق قابل اعمال، جزوه بر دو اعلام کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در حقوق بشر (OHCHR) تکیه دارد: اصول و رهنمود های توصیه شده سال 2002 در مورد حقوق بشر و قاچاق انسان و تفسیر موسع آن¹.

برگه به چهار فصل تقسیم شده است. **فصل اول** به تعریف قاچاق پرداخته و عناصر اصلی آن را بررسی می کند. برگه همچنین به بررسی برخی اسطوره ها و سوء تفاهم ها در خصوص تعریف می پردازد. **فصل دوم** به رابطه بین حقوق بشر و قاچاق انسان توجه دارد. این برگه، حقوق بشری که معمولاً تحت تاثیر قاچاق قرار دارد را شناسایی می کند و وضعیت گروه های خاص را با توجه به حقوق اضافی یا متفاوتی که به آن ممکن است محق باشند در نظر می گیرد. این فصل همچنین آنچه در اتخاذ رویکرد حقوق بشری در قبال پدیده قاچاق دخیل است را خلاصه می کند. **فصل سوم** به تعهدات دولت ها می پردازد، آنگاه منابع این تعهدات شناسایی و توضیح داده می شود که چگونه یک دولت ممکن است از لحاظ حقوقی مسئول زیان های ناشی از قاچاق باشد، ولو آن را به طور مستقیم ایجاد نکرده است. تعهدات خاص دولت ها با اشاره به حمایت از قربانی و پشتیبانی از او؛ بازگشت به وطن و راهکارها؛ پاسخ های عدالت کیفری؛ و ضرورت پیشگیری مورد بحث قرار می گیرد. **فصل چهارم** به این امر می پردازد که چگونه تعهدات مذکور را با هدف حصول اطمینان از اینکه دولت ها و دیگران بابت فعل و ترک فعل خود مسوولیت دارند می توان مورد اجراء و نظارت قرار داد.

1. قاچاق انسان چیست؟

وفاق بین المللی بر آنچه " قاچاق انسان " را تشکیل می دهد بسیار اخیر است. در واقع، از اواخر دهه 1990 میلادی بود که دولت ها وظیفه تفکیک قاچاق از روشهای دیگر معمولاً همراه با آن، از قبیل مهاجرت های بی رویه تسهیل شده، را آغاز کردند. اولین تعریف به اجماع از قاچاق در پروتکل سال 2000 میلادی در زمینه پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق انسان، به ویژه زنان و کودکان در تکمیل کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی (پروتکل قاچاق) گنجانده شده بود. این تعریف از آن زمان در بسیاری از دیگر اسناد حقوقی و سیاسی و همچنین قوانین ملی آمده است.

الف. تعریف بین المللی قاچاق

پروتکل قاچاق اصطلاح " قاچاق انسان " را به شرح زیر تعریف می کند:

¹ Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking: Commentary (United Nations publication, Sales No. E.10.XIV.1).

خود اصول و دستور العمل های راهنما بطور جداگانه صادر شده اند (HR/PUB/02/3) و به نشانی www.ohchr.org در دسترسند.

(الف) "قاچاق انسان" باید در معنی استخدام، جابجا کردن، انتقال، پناه دادن یا تحویل گرفتن افراد، با استفاده از تهدید یا به کارگیری زور یا دیگر اشکال اجبار، آدم ربایی، کلاهبرداری، فریب، سوء استفاده از قدرت یا موقعیت آسیب پذیری یا دادن یا گرفتن پول یا منافع برای اخذ رضایت یک شخص که بر فرد دیگر نظارت دارد، با هدف بهره برداری، استعمال شود. بهره برداری باید دست کم شامل بهره برداری از تن فروشی دیگران یا دیگر اشکال بهره کشی جنسی، کار یا خدمات اجباری، بردگی یا اعمال مشابه برده داری، بندگی یا برداشتن اعضای بدن باشد؛

(ب) رضایت قربانی قاچاق انسان به بهره برداری در نظر گرفته شده مندرج در بند (الف) این ماده، آنجا که هر یک از طرق مندرج در بند (الف) به کار گرفته شده است باید نادیده انگاشته شود؛ ... (ماده 3).

بنابر این سه عنصر کلیدی هست که برای پیدایی وضعیت قاچاق (بزرگسالان) باید وجود داشته باشد: (اول) فعل (استخدام، ...؛ (دوم) وسیله (تهدید، ...؛ و (سوم) هدف (استثمار).

حقوق بین الملل تعریف متفاوتی برای قاچاق کودکان (یعنی، افراد زیر 18 سال) مقرر کرده است. عنصر "وسیله" در این خصوص **لازم نیست**. این عنصر تنها برای نشان دادن این موارد لازم است: (اول) "فعل" از قبیل استخدام، خرید و فروش؛ و (دوم) این که فعل مذکور برای هدف خاص استثمار بوده است. به عبارت دیگر، قاچاق کودک زمانی وجود دارد که کودک موضوع برخی افعال مانند استخدام یا جابجایی، با هدف بهره برداری از آن کودک، قرار گرفته باشد.

ب. ویژگی های مهم تعریف

ویژگی های کلیدی زیر مبین مفهوم حقوق بین الملل نوین از قاچاق است:

قاچاق زنان، بر مردان و کودکان اثر گذاشته، شامل طیفی از شیوه های استثماری است. قاچاق به طور سنتی با جابجایی زنان و دختران برای بهره کشی جنسی همراه بوده است. تعریف حقوق بین الملل مندرج در فوق، روشن می سازد که مردان و زنان، پسران و دختران همگی می توانند قاچاق شوند- و طیف اقدامات بالقوه گسترده از شیوه های استثماری در امر قاچاق بسیار وسیع است. فهرست مثال های مندرج برای تعریف باز است و مقاصد استثماری نو یا اضافی ممکن است در آینده شناسایی شود.

قاچاق مستلزم عبور از مرزهای بین المللی نیست. تعریف، قاچاق داخلی و همچنین برون مرزی را پوشش می دهد. در این مفهوم، قاچاق به لحاظ حقوقی ممکن است درون یک کشور، از جمله کشور خود قربانی حادث شود.

مراد از قاچاق، قاچاق مهاجران نیست. قاچاق مهاجران متضمن عبور غیر قانونی و تسهیل شده فرای یک مرز بین المللی برای تحصیل سود است. در حالی که این امر ممکن است با فریب یا بدرفتاری همراه باشد، هدف قاچاق مهاجران سودبردن از جابجایی است، نه بهره برداری نهایی از اشخاص موضوع قاچاق.

قاچاق همیشه مستلزم جابجایی نیست. تعریف قاچاق، جابجایی را تنها به عنوان یک طریق ممکن می داند که عنصر "فعل" می تواند در آن شناسایی و احراز شود. واژه هایی مانند "تحویل گیری" و "پناه دادن" به این معنی است که قاچاق نه فقط به روندی اشاره دارد که بموجب آن شخصی را در موقعیت استثماری قرار داده اند؛ بلکه مفهوم آن به نگهداشتن شخص در وضعیت استثمار هم توسعه می یابد.

ممکن نیست به قاچاق "رضایت" داد. حقوق بین الملل بشر همواره اذعان داشته انکار ناپذیر بودن ذاتی آزادی شخصی، در موقعیتی که در آن آزادی شخصی از بین رفته، رضایت را بی ربط کرده است. این مفهوم در عنصر "وسیله" در تعریف قاچاق منعکس شده است. همانطور که توسط تدوین کنندگان پروتکل قاچاق انسان اشاره شده است: "پس از آن که احراز شد فریب، اجبار، زور یا دیگر طرق ممنوع به کار گرفته شده است، رضایت نامرتبب بوده و نمی تواند در مقام دفاع مورد استفاده قرار گیرد."²

2. رابطه میان حقوق بشر و قاچاق انسان چیست؟

ارتباط بین حقوق بشر و مبارزه با قاچاق به خوبی استقرار یافته است. حقوق بشر از روز پیدایش تا به کنون، به صراحت از غیراخلاقی بودن بنیادین و قانون شکنی فرد تصرف کننده شخصیت حقوقی، کار یا انسانیت دیگری سخن به میان آورده است. حقوق بشر تبعیض بر پایه نژاد و جنس را ممنوع کرده است. این حقوق، خواهان حقوق برابر، یا حداقل برخی حقوق اصلی برای غیر شهروندان است؛ حقوق بشر بازداشت خودسرانه، کار اجباری، اسارت ناشی از بدهکاری، ازدواج اجباری، و بهره کشی جنسی کودکان و زنان را تقبیح و غیرقانونی اعلام کرده؛ و از آزادی حرکت و حق ترک و بازگشت شخص به کشور خود دفاع کرده است.

مرتبط ترین حقوق بشر با قاچاق

- ممنوعیت تبعیض بر اساس نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقاید سیاسی یا دیگر عقاید، خاستگاه ملی یا اجتماعی، دارایی، تولد، یا هر وضعیت دیگر
- حق حیات
- حق آزادی و امنیت
- حق قرار نگرفتن در معرض برده داری، بندگی، کار اجباری یا ناشی از بدهکاری

² Legislative Guides for the Implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto (United Nations publication, Sales No. E.05.V.2), p. 270.

- حق قرار نگرفتن در معرض شکنجه یا رفتار یا مجازات ظالمانه، غیر انسانی و اهانت آمیز
- حق رهایی از خشونت جنسیتی
- حق آزادی انجمن
- حق آزادی حرکت
- حق برخورداری از بالاترین سطح قابل حصول سلامت جسمی و روانی
- حق برخورداری از شرایط کار منصفانه و مساعد
- حق برخورداری از سطح زندگی مناسب
- حق به امنیت اجتماعی
- حق کودکان به برخورداری از حمایت ویژه

حقوق مختلف بشر به جنبه های گوناگون چرخه قاچاق مربوط می شود. برخی به ویژه با علل قاچاق در ارتباطند (برای مثال، حق برخورداری از سطح زندگی مناسب)؛ برخی دیگر با روند عملی قاچاق (به عنوان مثال، حق آزاد بودن از بردگی)؛ و برخی دیگر هم با پاسخ دهی به پدیده قاچاق (به عنوان مثال، حق متهمان به برخورداری از محاکمه ای عادلانه) پیوند دارند. برخی حقوق به طور گسترده نسبت به هر یک از این جنبه ها قابل اجرا نیستند.

الف. قاچاق به عنوان زیر پا نهادن حقوق بشر

همانطور که در بالا اشاره شد، بسیاری شیوه های مرتبط با قاچاق امروزی، به وضوح در حقوق بین الملل بشر ممنوع شده اند. به عنوان مثال، حقوق بشر، **بندگی ناشی از مدیونیت** را ممنوع کرده است: تعهد خدمات شخصی به عنوان ما به ازای دین، آنجا که بهاء این خدمات برای ارزیابی بدهی قابل اعمال نبوده یا مدت زمان ارائه یا جنس خدمات محدود و تعریف شده نیست، محلی ندارد. بسیاری افراد قاچاق شده در قبال استثمارگران شان بدهکار می شوند (برای مثال در هزینه های استقرار یا جابجایی) و خود را گرفتار وضعیت اسارت ناشی از بدهکاری می بینند. بدهی به عنوان وسیله ای برای کنترل و بهره برداری از آنان استفاده می شود. حقوق بشر همچنین بموجب تعریف کنوانسیون شماره 29 سازمان بین المللی کار (ILO) در خصوص **کار اجباری**، آن را ممنوع کرده است. تعریف مذکور از کار اجباری: "هر گونه کار یا خدمتی است که از هر شخص تحت تهدید به اخذ هر قسم جریمه گرفته می شود و برای تادیه آن، شخص مذکور [خود] را داوطلبانه در اختیار قرار نداده است". **برده داری، اسارت، بهره کشی جنسی از کودکان، ازدواج اجباری، اشکال برده دارانه ازدواج، ازدواج کودکان، تن فروشی اجباری و تحصیل سود از تن فروشی دیگران** نیز از شیوه های مرتبط با قاچاقند که به موجب حقوق بین الملل بشر ممنوع اعلام شده اند.

آیا حقوق بین الملل بشر در واقع " قاچاق انسان " را علیه " شیوه های مرتبط با قاچاق " از جمله موارد ذکر شده در فوق، ممنوع کرده است؟ این سوال مهمی است، چرا که می تواند بر ماهیت تعهدات و مسئولیت های دولت تاثیر داشته باشد. تنها دو فقره از معاهدات حقوق

بشری عمده - کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان (ماده 6) و کنوانسیون حقوق کودک (ماده 35) - اشاره ای در خور به قاچاق کرده اند. با این حال، طی دهه گذشته، توافق کلی در جامعه بین المللی حاصل آمده که خود قاچاق نقض جدی حقوق بشر است. به عنوان مثال، هم کنوانسیون شورای اروپا در اقدام علیه قاچاق انسان و هم دستور العمل اتحادیه اروپا در پیشگیری و مبارزه با قاچاق انسان و حمایت از قربانیان قاچاق، این پدیده را تحت عنوان نقض حقوق بشر مورد شناسایی قرار داده اند. مجمع عمومی و شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد بارها اعلام کرده اند قاچاق، حقوق بنیادین بشر و همچنین بسیاری ساز و کارهای حقوق بشری را نقض و تخدیش می کند.

ب. حقوق بشر اشخاص قاچاق شده

هم منشور سازمان ملل متحد و هم اعلامیه جهانی حقوق بشر تایید می کنند این حقوق جهانی اند: آنها نسبت به هر کس صرفنظر از نژاد، جنس، خاستگاه نژادی یا تمایزات دیگر اعمال می شوند. افراد قاچاق شده مستحق برخورداری از طیف گسترده ای از حقوق بشرند، حتی اگر آنان خارج کشور محل اقامت شان باشند. حقوق بین الملل صراحت دارد افراد قاچاق شده نمی توانند صرفا به سبب شهروندی نبودنشان مورد تبعیض قرار گیرند. به بیان دیگر، بجز چند مورد استثناء نیازمند توجیه منطقی، حقوق بین الملل بشر بر همه افراد در قلمرو تحت حاکمیت یا حوزه صلاحیت یک دولت اعمال می شود، صرف نظر از ملیت، یا شهروندی و این که چگونه در قلمرو تحت حاکمیت دولت به سر می برند.

حقوق بین الملل بشر اشعار می دارد **گروه هایی خاص** به حمایت اضافی یا خاص نیاز دارند. این امر ممکن است به علت تبعیض های گذشته باشد و یا به این دلیل که اعضای گروه ها آسیب پذیری خاصی را به اشتراک دارند. گروه های مرتبط با پدیده قاچاق، زنان، کودکان، مهاجران و کارگران مهاجر، پناهندگان و پناهجویان، آوارگان داخلی، و افراد معلول را شامل است. گاهی اوقات، اعضای یک گروه به طور خاص برای قاچاق هدف قرار می گیرند. برای مثال، ممکن است **کودکان** برای اهداف مرتبط با سن شان، مانند سوء استفاده جنسی، اشکال مختلف کار اجباری و تکیه قاچاق شوند. **اشخاص معلول** نیز می توانند برای انواع خاصی از کار استثمار و تکیه گری هدف قرار گیرند. **زنان و دختران** برای موقعیت های خاص بهره کشی جنسیتی مانند تن فروشی استثمار و گردشگری جنسی و کار اجباری در بخش های خصوصی و خدماتی موضوع قاچاق قرار می گیرند. آنان همچنین با اشکال خاص جنسیتی آسیب و عواقب ناشی از قاچاق شدن (برای مثال، تجاوز، ازدواج اجباری، بارداری ناخواسته یا اجباری، ختم اجباری بارداری و بیماری های آمیزشی، از جمله HIV/AIDS گرفتارند.

حقوق بیگانگان

بیگانگان ... حق طبیعی بر زندگی، تحت حمایت قانون، دارند و نمی

توانند به طور خودسرانه از زندگی محروم شوند. آنان نمی توانند در معرض مجازات یا رفتار بیرحمانه، غیر انسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرند؛ و نه ممکن است آنان را در بردگی یا بندگی نگاه داشت. بیگانگان حق کامل بر آزادی و امنیت شخصی دارند. اگر به طور قانونی از آزادی شان محروم شوند، باید با انسانیت و احترام به حیثیت ذاتی شخص با آنان رفتار کرد. بیگانگان را نمی توان بابت عدم ایفاء تعهدی قراردادی زندانی کرد. آنان حق آزادی رفت و آمد و انتخاب آزادانه محل اقامت خودشان را دارند. آنان باید آزادانه کشورها را ترک کنند. بیگانگان در مقابل دادگاهها و محاکم دادگستری باید برابر باشند، و محقند در یک دادگاه صالح، مستقل و بی طرف تاسیس شده به موجب قانون در تعیین هر اتهام جزایی یا هر گونه حقوق و تعهدات در دعوی حقوقی از دادرسی منصفانه و علنی برخوردار شوند. بیگانگان نباید موضوع قانون گذاری کیفری معطوف به ماسبق واقع شوند، و حق دارند در پیشگاه قانون به رسمیت شناخته شوند. آنان نمی توانند موضوع مداخلات خودسرانه و غیر قانونی در زندگی خصوصی، شئون خانوادگی، منزل یا مکاتبات شان قرار گیرند. آنان حق آزادی اندیشه، مرام و مذهب دارند، و حق دارند عقایدی داشته آنها را ابراز کنند. بیگانگان از منافع حق گردهمایی مسالمت آمیز و آزادی انجمن ها برخوردارند. آنان می توانند با تدابیر مقتضی سن زناشویی ازدواج کنند. فرزندان آنان مستحق آن دسته از تدابیر حمایتی مقتضی وضعیت صغرشان اند. در چنین مواردی که بیگانگان اقلیتی در معنای ماده 27 را تشکیل می دهند، آنان نباید از حق بهره مندی از فرهنگ خود، اعتقاد و عمل به مناسک مذهبی و به کارگیری زبان شان با دیگر اعضای گروه شان محروم شوند. بیگانگان از حق بهره مندی از حمایت قانونی یکسان برخوردارند. نباید هیچ گونه تبعیضی بین بیگانگان و شهروندان در اعمال این حقوق وجود داشته باشد. این حقوق بیگانگان تنها می تواند در حدود مقرر قانونی موضوع میثاق توصیف شود.

منبع: کمیته حقوق بشر، نظر عمومی شماره 15 (1986) در وضعیت بیگانگان تحت بند 7 میثاق.

افراد متعلق به گروه های خاص در معرض قاچاق انسان، ممکن است در موقعیتی برای مطالبه حقوق متفاوت یا اضافی شان قرار داشته باشند. برای مثال، حقوق بین الملل بشر مسئولیت های مهم و اضافی بر دولت ها تحمیل می کند، آنجا که پای شناسایی کودکان قربانی قاچاق و همچنین پای حصول اطمینان از امنیت کوتاه و دراز مدت و رفاه شان در میان است. قاعده اصلی از تعهدات مندرج در کنوانسیون حقوق کودک گرفته شده است: رعایت مصالح عالییه کودک باید در همه زمان ها در راس امور قرار داشته باشد. به عبارت دیگر، دولت ها نمی توانند ملاحظات دیگر، مانند آنهایی که مربوط به کنترل مهاجرت یا نظم عمومی است، را بر منافع کودک قربانی قاچاق اولویت بخشند. علاوه بر این، به دلیل اعمال کنوانسیون بر همه کودکان تحت صلاحیت یا نظارت یک دولت، **کودکان قربانی قاچاق** غیر شهروند به همان حمایت هایی محقند که اتباع در تمام امور، از جمله در امور مربوط به حفاظت از حریم خصوصی و تمامیت جسمی و روحی شان مستحقند. دیگر معاهدات می توانند این حقوق را

بیشتر مشخص کنند. به عنوان مثال، پروتکل قاچاق اقتضاء به کارگیری برخی تدابیر ویژه نسبت به کودکان قربانی را دارد، همان گونه که کنوانسیون اقدام علیه قاچاق انسان چنین اقتضائی را دارد.

ج. اهمیت رویکرد حقوق بشری در مقابل قاچاق

در حالی که رابطه حقوق بشر با قاچاق انسان روشن است، لزوما نمیتوان نتیجه گرفت حقوق بشر به طور طبیعی در کانون پاسخ ها به قاچاق خواهد بود. به عنوان مثال، به قاچاق بین کشورها می توان به عنوان مساله ای مهاجرتی پرداخت، با حقوق بشری که تنها در وهله بعد مد نظر قرار می گیرد. همچنین دولت ها می توانند در درجه اول به قاچاق به عنوان موضوعی کیفری یا مربوط به نظم عمومی پردازند. در دهه گذشته، اجماع بین المللی در نیاز به یک رویکرد مبتنی بر حقوق بشر در مقوله قاچاق توسعه یافته است. برای مثال، هم مجمع عمومی و هم شورای حقوق بشر، همانند بسیاری ساز و کارهای حقوق بشری، از جمله ارکان روش های ویژه و معاهدات از چنین رویکردی حمایت کرده اند.

اتخاذ رویکرد مبتنی بر حقوق بشر در پدیده قاچاق در عمل به چه معنی است؟ رویکرد مبتنی بر حقوق بشر چارچوب مفهومی است برای برخورد با پدیده ای چون قاچاق که از منظر هنجاری بر موازین بین المللی حقوق بشر شالوده گذاری شده و از نگاه عملیاتی در ارتقاء و حمایت از حقوق بشر راهبری شده است. چنین رویکردی نیازمند تجزیه و تحلیل طرقی است که موارد نقض حقوق بشر در چرخه قاچاق، همراه با تعهدات بین المللی حقوق بشری کشورها با آن بوجود می آیند. این رویکرد به دنبال آن است که شیوه های تبعیض آمیز و توزیع ناعادلانه قدرت پس زمینه قاچاق که حافظ مصونیت قاچاقچیان از مجازات و مانع عدالت برای قربانیان است را هم شناسایی و هم اصلاح کند.

در پرتو رویکردی مبتنی بر حقوق بشر، همه جنبه های پاسخ ملی، منطقه ای و بین المللی به قاچاق حول محور حقوق و تعهدات حقوق بین الملل بشر قرار دارد. درس های آموخته شده در طرح و اعمال رویکرد مبتنی بر حقوق بشر در حوزه های دیگر از جمله در توسعه، امکان فهم درست ویژگی های اصلی این رویکرد و اینکه چگونه می توان آن را در قاچاق مورد استفاده قرار داد را فراهم می کند. در ذیل، نکات کلیدی که می توان از این تجربیات برگرفت آمده اند:

به موازات طرح سیاست ها و برنامه ها، هدف اصلی شان را باید ترویج و حمایت از حقوق قرار داد؛

رویکرد مبتنی بر حقوق بشر، صاحبان حقوق (مثلا، افراد قاچاق شده، در معرض خطر قاچاق، متهم یا محکوم در جرایم مربوط به قاچاق) و حقوق شان و صاحبان تکلیف (معمولا دولت ها) و تعهدات شان را شناسایی می کند. رویکرد مذکور در جهت تقویت ظرفیت های صاحبان حقوق برای تامین حقوق شان و صاحبان تکلیف در ایفای تعهدات شان کوشش می کند.

اصول و موازین اصلی برخاسته از حقوق بین الملل بشر (مانند برابری و عدم تبعیض، جهانشمولی همه حقوق، و حاکمیت قانون) باید همه جنبه های پاسخ دهی در تمام مراحل را راهبری کنند.

بخش های زیر به وضوح نشان می دهند چگونه تحولات اخیر در سطح بین المللی، منطقه ای و ملی به روشن کردن آنچه در قاجاق رویکردی مبتنی بر حقوق معنی می دهد در عمل کمک کرده است.

3. تعهدات دولت ها در قاجاق کدامند؟

تعهدات و حقوق دو روی یک سکه اند. در اغلب موارد، تعهدات ناشی از حقوق بین الملل بر دولت ها تحمیل شده اند. با این وجود، در حالی که جزوه حاضر به طور خاص بر این جنبه تمرکز دارد، مهم است به خاطر داشته باشیم که افراد و اشخاص خصوصی، مانند شرکت ها، هم می توانند موضوع تعهدات قانونی قرار گیرند.

الف. منابع تعهدات

منبع اصلی تعهدات دولت ها در موضوع قاجاق، معاهدات است. دولت ها با عضویت در یک معاهده، تعهدات الزام آور حقوق بین الملل را می پذیرند و متعهد می شوند از مطابقت قوانین ملی، سیاست ها یا شیوه هایشان با اقتضائات معاهده و هماهنگی با موازین اطمینان حاصل کنند. این تعهدات در دادگاه ها و محاکم بین المللی دارای صلاحیت مناسب، مانند دیوان دادگستری بین المللی، دیوان کیفری بین المللی یا دادگاه حقوق بشر اروپا، قابل اجراء بوده و در دادگاه های داخلی بر پایه قوانین داخلی می توانند قابل اجرا باشند.

از آنجا که قاجاق موضوعی پیچیده است که می تواند از دیدگاه های مختلف در نظر گرفته شود، بسیاری معاهدات دخیلند. به عنوان مثال، معاهدات راجع به برده داری و تجارت برده، کار اجباری، کار کودک، حقوق زنان، حقوق کودکان، اشخاص و کارگران مهاجر گرفتار معلولیت، و همچنین معاهدات کلی تر مربوط به حقوق مدنی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی یا اجتماعی، در موضوع قاجاق قابل اجراء می باشد. عمده معاهدات کنترل جرائم، مانند کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی و کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه فساد نیز همانند اساسنامه دیوان کیفری بین المللی به قاجاق انسان مربوطند. این معاهدات مکمل معاهداتی است که به طور خاص و انحصاری به قاجاق می پردازند.

دیگر منابع پذیرفته شده حقوق بین الملل، مانند عرف، اصول کلی و تصمیمات دادگاه های بین المللی، هم می توانند ذی مدخل باشند، آنجا که دقیقاً تعیین می کنند چه چیز از دولت ها در پاسخ دهی شان به

قاچاق خواسته شده است. ممنوعیت برده داری به عنوان بخشی از حقوق بین الملل عرفی به طور گسترده ای به رسمیت شناخته شده است، و بر تمام دولت ها الزام آور است، صرف نظر از اینکه آنها در عمل عضو یک یا چند معاهده خاص ممنوع کننده برده داری باشند. یک اصل کلی حقوقی آن است که میان تمام نظام های عمده حقوقی مشترک و در نتیجه بخشی از حقوق بین الملل باشد. اصل کلی حقوقی مربوط به قاچاق آن است که شخص نباید بابت جرم و جنایتی که به ارتکابش مجبور بوده مسئول شناخته شود. نمونه ای از رای محکمه بین المللی که به ایجاد چارچوب حقوقی عام در موضوع قاچاق کمک کرده در پرونده Rantsev علیه قبرس و روسیه است که در دادگاه حقوق بشر اروپا در سال 2009 تصمیم گیری شده است.

معاهدات و دیگر اسناد ویژه مربوط به قاچاق

پروتکل پیشگیری، سرکوب و مجازات قاچاق انسان، به ویژه زنان و کودکان، در تکمیل کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی سال 2000 (پروتکل قاچاق)

کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان، 1979

کنوانسیون حقوق کودک، 1989

پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در فروش کودکان، تن فروشی و هرزنگاری با موضوع کودکان، 2000

کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، 2000

کنوانسیون بین المللی حمایت از حقوق تمام کارگران مهاجر و اعضای خانواده آنان، 1990

میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، 1966

میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، 1966

شورای اروپا، کنوانسیون اقدام علیه قاچاق انسان، 2005 (کنوانسیون قاچاق اروپا)

منشور حقوق اساسی در اتحادیه اروپا، 2000، ماده 5، و دستورالعمل شماره EU 2011/36 پارلمان اروپا و شورای پیشگیری و مبارزه با قاچاق انسان و حمایت از قربانیان آن، 2011

اتحادیه همکاریهای منطقه ای جنوب آسیا، کنوانسیون جلوگیری و مبارزه با قاچاق زنان و کودکان برای تن فروشی، 2002

در نهایت، مهم است به اسناد بسیاری در موضوع قاچاق توجه شود که دقیقاً قانون نیست. این اسناد عبارتند از اصول و دستورالعمل‌های توصیه شده حقوق بشر و قاچاق انسان؛ دستورالعمل‌های راجع به قاچاق کودکان، که از سوی صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) صادر شده است، و یا دستورالعمل‌های راجع به قاچاق و پناهندگی، از سوی دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان (UNHCR)؛ قطعنامه‌های تصویب شده در مجمع عمومی و شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد؛ یافته‌ها و گزارش‌های ساز و کار‌های بین‌المللی حقوق بشری مانند معاهدات و رویه‌های ویژه؛ و توافقات غیر معاهداتی میان کشورها در مورد مسائلی مانند بازگشت به وطن و همگرایی مجدد اشخاص قاچاق شده.

این منابع متنوع "حقوق نرم"³ به طور مستقیم بر دولت‌ها تعهدی تحمیل یا حقوقی در موضوع افراد یا گروه‌ها اعطاء نمی‌کنند. از این رو برای یکپارچگی حقوق بین‌الملل مهم است که در اعتبار حقوقی‌شان اغراق نشده باشد. با این حال، برخی اسناد حقوق نرم به عنوان مثال با کمک به شناسایی یا تایید روند حقوق خاص یا حتی با کمک به توسعه حقوق بین‌الملل عرفی در جنبه خاصی از قاچاق، می‌تواند بخشی از چارچوب حقوقی بین‌المللی قرار گیرد. حقوق نرم همچنین می‌تواند در محتوای اساسی هنجارهای کلی تر حقوق موجود در معاهدات نظراتی ارائه کند. به عنوان مثال، پروتکل قاچاق انسان از دولت‌ها می‌خواهد برخی تدابیر را اتخاذ کنند تا دسترسی قربانیان قاچاق به راهکارها میسر آید. متون حقوق نرم، مانند اصول و دستورالعمل‌های توصیه شده، و همچنین گزارش‌های گزارشگر ویژه سازمان ملل متحد در مورد قاچاق، منابع کلیدی در تعیین اقدامات لازم دولت‌ها در انجام این تعهد خاص است.

بعضی اسناد غیر معاهداتی مهم مربوط به قاچاق

اصول و دستورالعمل‌های توصیه شده حقوق بشر و قاچاق انسان (اصول و دستورالعمل‌های توصیه شده)

اصول و رهنمودهای اساسی در حق دادخواهی و دریافت خسارت برای قربانیان نقض فاحش حقوق بین‌الملل بشر و زیرپا نهادن‌های جدی حقوق بین‌الملل بشردوستانه (اصول و رهنمودهای بنیادین مربوط به حق دادخواهی و دریافت خسارت)

دستورالعمل‌های یونیسف در حمایت از کودکان قربانی قاچاق
(دستورالعمل UNICEF)

پاسخ‌های عدالت کیفری به قاچاق انسان: دستورالعمل‌های حرفه‌ای

³ Soft Law

راهنمای UNHCR در حمایت بین المللی : اعمال ماده (2) 1A کنوانسیون 1951 و یا پروتکل 1967 مربوط به وضعیت پناهندگان بر قربانیان قاچاق و اشخاص در معرض خطر قاچاق (رهنمودهای قاچاق UNHCR)

ب. ترک مسوولیت کشورها برای برخورد با قاچاق

دولت ها تا چه اندازه مسئول آسیب های مرتبط با قاچاقند ؟ این سوال مهمی است، زیرا آنچه آنها برای جلوگیری و یا پاسخ دادن به قاچاق ملزم به انجام دادن می باشند را تعیین خواهد کرد. ممکن است دولت ها گاهی اوقات تمایلی به قبول مسوولیت حقوقی بابت قاچاق و نقض همراه با آن در حقوق بشر نداشته باشند. آنها ممکن است به عنوان مثال استدلال کنند که خطا در وهله نخست از سوی مجرمان خصوصی و نه بشخصه توسط دولت ارتکاب یافته است. آنها همچنین ممکن است ادعا کنند همه کارهای ممکن برای پیشگیری از ورود آسیب را انجام داده اند.

اگر چه تعیین مسوولیت دولت ها به دلیل ماهیت پیچیده قاچاق و چارچوب قانونی مرتبط با آن، می تواند مشکل باشد دولت ها در شرایط بسیار کلی، مسئول افعال یا ترک فعل های ناقص تعهدات حقوق بین المللی شان، از جمله در زمینه حقوق بشرند. علاوه بر این، دولت ها به طور کلی قادر نخواهند بود از مسوولیت در قبال اعمال اشخاص خصوصی جلوگیری کنند، آنجا که در تاثیر بر یک جایگزین توانایی دارند، نتیجه مثبت بیشتری را می توان تحصیل کرد. در چنین مواردی، منشاء مسوولیت خود فعل نیست، بلکه ناکامی دولت در اتخاذ تدابیر پیشگیری یا ارائه پاسخ وفق موازین مورد نیاز است که معمولا در یک معاهده یافت می شود .

ج. تعهد به شناسایی، حمایت و پشتیبانی از قربانیان قاچاق

در طول دهه گذشته تبیین حقوق قربانیان قاچاق در برخورداری از حمایت و پشتیبانی- و تعهدات مربوط به دولت ها پیشرفت زیادی کرده است. با اینکه هنوز پاره ای حوزه ها نیازمند تعیین تکلیف است، وفاق عام پیرامون چندین تعهد اصلی، همگی مبتنی بر وظیفه ای عمومی به شناسایی قربانیان قاچاق در وهله اول، وجود دارد. برخی از این تعهدات عبارتند از: فراهم آوردن حمایت و پشتیبانی فوری؛ ارائه کمک های حقوقی، از جمله اقامت موقت و مجرم نشناختن قربانیان.

قربانیان قاچاق اغلب شناسایی نمی شوند و در نتیجه، به سادگی قابل مشاهده نیستند. هنگامی که قربانیان قاچاق مورد توجه رسمی قرار می گیرند، ممکن است به عنوان مهاجران غیر قانونی یا قاچاق شناسایی شده باشند. این امر مهم است، زیرا همانطور که در اصول و دستورالعمل های توصیه شده توضیح داده شده است، " شکست در شناسایی درست شخص قاچاق شده به احتمال زیاد به انکار بیشتر حقوق آن شخص می انجامد" (دستورالعمل 2). اگر شخص قاچاق شده اصلا مشخص نشده است و یا به اشتباه به عنوان مجرم یا مهاجر غیرقانونی و قاچاق شناسایی شده باشد، آنگاه این امر به طور مستقیم توانایی فرد در دسترسی به حقوقی که مستحق آن است را تحت تاثیر قرار می دهد. در کوتاه سخن، شکست در شناسایی سریع و دقیق قربانیان قاچاق، هر گونه حقوق اعطایی به این افراد را مبهم می سازد.

تعهد به شناسایی قربانیان قاچاق در تمام اسناد حقوقی که در حمایت از قربانی و پشتیبانی از او نگاشته شده بطور ضمنی آمده است. اصول و دستورالعمل های توصیه شده طیف وسیعی از گام های عملی مورد نیاز برای حصول اطمینان از شناسایی سریع و دقیق قربانیان قاچاق را مشخص کرده اند. این اقدامات عبارتند از آماده کردن ابزار شناسایی مکتوب مانند دستورالعمل ها و آیین نامه ها که برای پشتیبانی شناسایی می تواند مورد استفاده قرار گیرد؛ و آموزش مقامات مربوط (از جمله پلیس، نگهبانان مرزی، مقامات مهاجرت و سایر اشخاص دخیل در شناسایی، بازداشت، تحویل گرفتن و رسیدگی به پرونده مهاجران غیرقانونی) با شناسایی دقیق و اعمال صحیح دستورالعمل ها و روش های مورد توافق.

فراهم آوردن حمایت و پشتیبانی فوری

قربانیانی که از دست قاچاقچیان شان رهایی می بایند اغلب اوقات در وضعیت ناامنی و آسیب پذیری گرفتار می شوند. آنان ممکن است از لحاظ جسمی و همچنین عاطفی دچار آسیب هایی شوند. آنان ممکن است از اقدامات تلافی جویانه در هراس باشند. آنان به احتمال زیاد، تازه اگر اینچنین باشد، وسایل معاش اندکی دارند. متأسفانه، آسیب تجربه شده قربانیان قاچاق لزوماً زمانی که در معرض توجه مقامات قرار می گیرند خاتمه نمی یابد. بدرفتاری مقامات دولتی ممکن است به ادامه وضعیت استثماری یا ظهور وضعیت جدید منجر شود. آسیب قبلاً وارد شده به قربانیان می تواند با شکست در ارائه حمایت های پزشکی و دیگر اشکال پشتیبانی عجین شود یا با تعهد به همکاری که قربانیان ممکن است مایل یا قادر به انجامش نباشند پیوند زده شود.

کشوری که قربانی در آن قرار گرفته است مسئول ارائه حمایت و پشتیبانی فوری به آن شخص است. این مسئولیت زمانی عملیاتی می شود که دولت می داند یا باید بداند که یک فرد در حوزه قضایی خود قربانی قاچاق است. این اصل در تمام کشورهای که در قلمروشان قربانی قرار گرفته قابل اعمال است. این اصل نسبت به تمام اشخاص قاچاق شده، خواه قربانی قاچاق ملی و خواه بین المللی، اعمال می شود.

اولین و فوری ترین تعهد دولت حصول اطمینان از این امر است که قربانی در قبال بهره برداری و آسیب بیشتر-کسانی که قبلا شخص مذکور را مورد سوء استفاده قرار داده اند و همچنین اشخاص دیگر- حمایت شده باشد. آنچه این موضوع در عمل معنی می دهد به شرایط هر مورد بستگی دارد. موازین سعی و دقت مورد بحث در قسمت های مختلف این برگه، قطعا دولت ها را ملزم می کند تدابیر مناسب برای این منظور را اتخاذ کنند. در بیشتر مواقع، حفاظت معقول از آسیب به موارد ذیل نیازمند است:

- جابجا کردن فرد قاچاق شده از محل بهره کشی به محلی امن.
- توجه به نیازهای فوری پزشکی فرد قاچاق شده؛
- بررسی اینکه آیا فرد قاچاق شده در معرض خطر خاص ارعاب یا مقابله به مثل قرار دارد.

در حالی که تعهد فوری به حمایت در مقابل آسیب بیشتر البته مربوط به قربانی است، این تعهد همچنین می تواند به دیگرانی توسعه یابد که به طور بالقوه مورد آسیب یا ارعاب قاچاقچیان و همدستانشان قرار دارند. علاوه بر قربانیان، این فهرست می تواند شامل اطلاع دهندگان، شهادت دهندگان، ارائه دهندگان خدمات پشتیبانی به اشخاص قاچاق شده و اعضای خانواده شان باشد.

حق بر حریم خصوصی از جنبه های مهم حمایت از قربانیان در قبال آسیب بیشتر است. عدم محافظت از حریم خصوصی می تواند خطر تهدید و مقابله به مثل را افزایش دهد. این امر می تواند تحقیر را سبب شود و به قربانیان آسیب رساند و بازیابی آنان را به مخاطره افکند. مقررات کلیدی مربوط به حق قربانیان قاچاق بر حریم خصوصی در چهارچوب متن زیر منظم شده است. این مقررات تایید می کند که حفاظت از حریم خصوصی باید به همه افراد قاچاق شده گسترش یابد، مگر اینکه دلایل منطقی - مانند توجه به حقوق متهمان در برخورداری از محاکمه ای منصفانه- دخالت را توجیه کند.

تعهد به رها کردن از خطر آسیب

در حکمی تازه، دادگاه اروپایی حقوق بشر تایید کرد اگر مقامات دولتی از خطر قاچاق احتمالی آگاه بوده یا می بایست آگاه بودند، عدم اتخاذ تدابیر مناسب در محدوده اختیاراتشان برای رها کردن فرد از موقعیت یا خطر مذکور، نقض حقوق فرد به حساب می آید.

منبع: پرونده Rantsev علیه قبرس و روسیه، درخواست شماره 04/25965، حکم مورخ 7 ژانویه 2010، بند 286.

کشوری که شخص قاچاق شده آنجا ساکن است هم باید مراقبت های جسمی و روحی کافی برای رفع حداقل نیازهای فوری آن شخص را فراهم آورد. نکته مهم آنکه، ارائه چنین مراقبت هایی به طور گسترده به عنوان حقی بی چون و چرا برای قربانی به رسمیت شناخته می شود: حقی است که باید به رسمیت شناخته شود و صرف نظر از اهلیت آن شخص یا تمایلش به همکاری با مقامات عدالت کیفری، به اجراء درآید. نظر در حال شیوعی هست که بر اساس آن، تفکیک حمایت و پشتیبانی از همکاری با قربانی بدین طریق بخش اساسی رویکردی حقوق بشری در پدیده قاچاق است.

حق برخورداری از حریم خصوصی

" هویت قربانیان قاچاق نباید به هیچ گونه ای در عموم افشاء شود از انسان و حریم خصوصی آنان باید محترم شمرده و از آن تا حد امکان محافظت شود، ضمن این که حق هر متهمی به برخورداری از محاکمه عادلانه در نظر گرفته شود. "

اصول و دستورالعمل های توصیه شده، دستورالعمل شماره 6

در موارد مقتضی و حداقل مقدور تحت قوانین داخلی خود، "یک دولت عضو، حریم خصوصی و هویت قربانیان قاچاق را باید محافظت کند".

پروتکل قاچاق ، ماده 6

دولت های عضو به " حفاظت از زندگی خصوصی و هویت قربانیان " ملزمند.

کنوانسیون قاچاق اروپا، ماده 11

دامنه شمول و ماهیت تعهد دولت ها به ارائه مراقبت و پشتیبانی از قربانیان قاچاق به عوامل بسیاری بستگی خواهد داشت، چرا که مبنای حقوقی چنین حمایتی بسیار گسترده است. پروتکل قاچاق، برای مثال، طیف وسیعی از اقدامات پشتیبانی که دولت های عضو در نظر گرفتن اجرایش ملتزمند (ماده 6) را مقرر ساخته است. کنوانسیون قاچاق اروپا جزئیات پاره ای اقدامات بسیار خاص واجب را آورده است (مواد 10-17). حقوق بشر منبع مهم دیگر تعهدات در این زمینه است. برای مثال، اگر قربانی قاچاق کودک باشد آنگاه قاعده عام " مصالح عالیله کودک" است که باید تصمیم گیری در خصوص پشتیبانی را راهبری کند (نگاه کنید به مورد بالا). وفق اصول و رهنمودهای مربوط به حق به دادخواهی و جبران خسارت، اشخاص قاچاق شده به عنوان قربانیان جرم و نقض حقوق بشر از حق برخورداری از رفتار توأم با انسانیت و احترام به حیثیت و حقوق

انسانی شان و به برخورداری از تدابیر تامین کننده رفاه و جلوگیری از قربانی شدن مجددشان (بند 10) بهره مند می باشند.

یک رویکرد حقوق بشری مستلزم آن است که ارائه مراقبت و پشتیبانی باید هم آگاهانه و هم غیر اجباری باشد. به عنوان مثال، قربانیان قاچاق باید اطلاعات مربوط به حقوق شان را دریافت کنند، به طوری که بتوانند تصمیم آگاهانه در مورد آنچه انجام می دهند اتخاذ نمایند. همانطور که در بالا مورد بحث قرار گرفته، مراقبت و حمایت نباید به گونه مشروط به همکاری با مقامات عدالت کیفری ارائه شود. قربانیان همچنین باید قادر باشند مراقبت و حمایت را رد کنند. آنان نباید مجبور به پذیرش یا دریافت کمک شوند.

عدم اجبار در هنگام ارائه پشتیبانی

در مراقبت های بهداشتی و مشاوره، " افراد قاچاق شده نباید ملزم به قبول هر گونه حمایت و کمکی شوند و نباید مورد آزمایش اجباری بیماری ها از جمله اچ آی وی / ایدز قرار گیرند " .

اصول توصیه شده و دستورالعمل ها، دستورالعمل شماره 6

در کلیه اقدامات امداد مقرر در کنوانسیون قاچاق اروپایی، ارائه شده ، دولت های عضو ملزمند از ارائه خدمات مربوط اطمینان حاصل کنند و این ارائه خدمات " بر اساس رضایت و آگاهی طرفین، با در نظر گرفتن نیازهای خاص افراد در موقعیت آسیب پذیری و حقوق کودکان با لحاظ محل اقامت، تحصیل و مراقبت های بهداشتی مناسب " صورت انجام می پذیرد .

کنوانسیون قاچاق اروپا، ماده 12

معاذت قضائی و مشارکت

افراد قاچاق شده نقشی مهم و منافی مشروع در رسیدگی های قضائی علیه استثمارگران دارند. رویکرد حقوق بشری در قاچاق مستلزم آن است که تمام تلاش ها صورت گیرد تا اطمینان حاصل شود قربانیان قادرند در رسیدگی های قضائی بطور آزادانه، با امنیت و بر اساس اطلاعات کامل شرکت کنند. ورود قربانی در رسیدگی قضائی می تواند اشکال مختلفی داشته باشد. افرادی که قاچاق شده اند ممکن است ادله ای علیه استثمارگران خود ارائه دهند، خواه از طریق اظهارات مکتوب و خواه با حضور به عنوان یکی از طرف های دادرسی. همچنین ممکن است از آنان خواسته شود اظهارات خود به عنوان قربانی در تاثیر جرم را ارائه دهند که می تواند بخشی از یک جلسه استماع برای صدور حکم قرار گیرد. افراد قاچاق شده، در دعاوی مدنی علیه استثمارگران شان، ممکن است خواهان یا از گواهان باشند. حتی یک فرد قاچاق شده که به اداء

شهادت مایل یا قادر نیست هنوز در رسیدگی قضائی صاحب منافع مشروع است.

قربانیان قاچاق که وارد - یا به طور بالقوه وارد - رسیدگی قضائی شده اند، به نیازهای ویژه و آسیب پذیری گرفتارند که باید به آن پرداخته شود. تکالیفی که از این مهم ناشی شده در تکمیل تعهدات حمایت، کمک و پشتیبانی است که برای همه اشخاص قاچاق شده تکلیف شده و در بالا مورد بحث قرار گرفته است. مثلا:

• معاضدت قضائی و دیگر کمک ها به افراد قاچاق شده در هر رسیدگی قضائی یا اداری به زبانی که درک می کنند باید ارائه شود. این کمک ها باید آگاه نگاه داشتن قربانیان از دامنه شمول، زمان و پیشرفت رسیدگی و نتیجه پرونده هایشان را دربر داشته باشد .

• افراد قاچاق شده حق حضور و بیان دیدگاه هایشان در طول رسیدگی قضائی را دارند.

اشخاص قاچاق شده در جایگاه بزه دیده و گواه

پاسخ دهی رسیدگی های قضایی و اداری به نیازهای قربانیان باید تسهیل شود، با:

(الف) اطلاع رسانی به قربانیان در مورد نقش شان و دامنه شمول، زمان و روند پیشرفت رسیدگی و نتیجه پرونده هایشان، به خصوص جایی که پای جرایم مهم در کار است و جایی که قربانیان اطلاعات را درخواست کرده اند .

(ب) تجویز اینکه دیدگاه ها و دغدغه های قربانیان ابراز شود و در مراحل مقتضی در رسیدگی که منافع شخصی شان تحت تاثیر قرار دارد بدون تعصب نسبت به متهم، و همساز با نظام عدالت کیفری ملی مربوط، مورد توجه قرار گیرد؛

(ج) ارائه کمک مناسب به قربانیان در خلال رسیدگی های قضائی؛

(د) رهگیری اقدامات برای به حداقل رساندن ناراحتی های قربانیان، محافظت از حریم خصوصی آنان، در صورت نیاز، و اطمینان از ایمنی شان، و همچنین ایمنی خانواده ها و شهود معرفی شده از سوی آنان، در قبال ارباب و مقابله به مثل؛

(E) اجتناب از تاخیر غیر ضروری در حل و فصل قضایا و اجراء دستورها و اوامر در صدور رای برای قربانیان.

منبع: اعلامیه اصول اساسی عدالت برای قربانیان جرم و سوء استفاده از

خلاصه آنکه، به افراد قاچاق شده باید فرصتی واقعی داده شود تا گزینه های قانونی شان مورد بررسی قرار گیرد. این امر دست کم نیازمند ارائه اطلاعات از یک جنس و به شیوه ای است که به آنان اجازه خواهد داد انتخابی آگاهانه کنند. اگر افراد قاچاق شده وارد هر نوع اقدام قانونی شوند، یا اینکه از آن پشتیبانی کنند، حق دارند در این رسیدگی نقش معنی داری داشته باشند و حمایت و پشتیبانی در طول مدت حضورشان دریافت نمایند.

مجوزهای اقامت موقت و دوره های بررسی

قربانیان قاچاق که در کشوری به طور غیرقانونی به سر می برند، در نتیجه وضعیت غیر قانونی شان با مخاطرات و آسیب پذیری خاصی روبرویند. برای مثال، آنان ممکن است به دسترسی به منابع مهم امرار معاش و پشتیبانی، از قبیل مسکن و فرصت های شغلی قادر نباشند. آنان ممکن است در برابر بهره کشی و همچنین ارباب و انتقام گیری بیشتر آسیب پذیر باشند. این خطر برای آنان وجود دارد که از مشارکت موثر و معنی دارشان در رسیدگی قضائی علیه قاچاقچیان جلوگیری شود. بدون نظام مند کردن وضعیت این عده، قربانیان همچنین در معرض خطر حبس شدن در مراکز یا پناهگاه های مهاجرت قرار دارند. علاوه بر این، آنان در معرض اخراج در هر زمانی قرار دارند.

در عمل، مشاهده شده که ممکن است وضعیت قربانیان قاچاق به دلایل و از راه های زیادی، نظام مند شود، به عنوان مثال از طریق :

- اعطاء دوره تامل و بازیابی که طی آن، حمایت بی قید و شرط در فراهم آوردن زمان و مکان تصمیم گیری در گزینه ها برای قربانیان وجود دارد، از جمله در اینکه آیا آنان با کارگزاران عدالت کیفری در تعقیب استثمارگران شان همکاری خواهند داشت یا خیر؛

- اعطاء اجازه اقامت موقت در ارتباط با رسیدگی (معمولا کیفری) علیه قاچاقچیان؛ چنین ویزاهایی معمولا همکاری قربانی را لازم دارد و با ختم مراحل رسیدگی تمام می شوند ؛ و

- اعطاء اجازه اقامت موقت به جهات اجتماعی یا انسان دوستانه که ممکن است برای مثال، مربوط باشد به احترام به اصل عدم بازپس فرستادن⁴ (برای بحث بیشتر رجوع کنید به ذیل)، ناتوانی در تضمین بازگشت امن و خطر قاچاق دوباره.

⁴ Non-refoulement

اصول و تعهدات مهم زیر، که در طیف وسیعی از اسناد بین المللی و منطقه ای یافته شده، مربوط به هر گونه تاملی است در اینکه آیا حق اقامت موقت به قربانی قاچاق باید اعطاء بشود یا خیر:

• حق قربانیان به شرکت در رسیدگی های قانونی علیه قاچاقچیان شان و باقی ماندن در کشور طی دادرسی.

- حق قربانیان به برخورداری از حمایت در مقابل آسیب بیشتر؛
- حق دسترسی قربانیان به راه های موثر جبران زیان؛
- تعهد دولت ها به عدم بازگرداندن قربانیان، زمانی که در معرض خطر جدی آسیب، از جمله ناشی از ارعاب، اقدامات تلافی جویانه و قاچاق دوباره قرار دارند؛ و
- حقوق ویژه کودکان قربانی قاچاق، از جمله تعهد به ملحوظ داشتن کامل مصالح عالییه کودک.

جرم زدایی از اشخاص قاچاق شده

در کشورهای ترانزیت یا مقصد، افراد قاچاق شده اغلب دستگیر، زندانی، متهم و حتی بابت فعالیت های غیر قانونی مانند ورود غیر قانونی، کار غیر قانونی یا اشتغال به تن فروشی، محاکمه می شوند. برای مثال، آنان ممکن است اوراق مهاجرت یا کار درست نداشته باشند. اوراق هویتی این عده ممکن است جعل یا از آنان گرفته شده باشد. نیز، فعالیت های استثماری درخواستی از فرد قاچاق شده، مانند تن فروشی، تکدی و گدایی، ممکن است در کشور مقصد، غیرقانونی باشد. مجرم دانستن افراد قاچاق شده امری شایع است، حتی در جایی که به نظر می رسد آشکار باشد که قربانی تمایلی به شرکت در عمل غیر قانونی نداشته است. چنین جرم انگاری اغلب به ناکامی در شناسایی درست قربانی مربوط است. به عبارت دیگر، افراد قاچاق شده بازداشت و پس از آن نه به عنوان قربانیان قاچاق، که به عنوان مهاجران قاچاق یا غیرقانونی و یا کارگران مهاجر فاقد اوراق متهم می شوند. کشورهای مبدا گاهی اوقات، قربانیان جرم را پس از بازگشت، به طور مستقیم مجرم دانسته به سبب خروج غیر قانونی یا غیر مجاز مجازات می کنند.

مجرم دانستن و حبس قربانیان قاچاق مسائل مهمی است چرا که آنها اغلب به شکست همزمان یا بعدی دولت در اعطاء حقوقی به قربانیان است که از منظر قانونی تحت قوانین ملی و بین المللی به آن محقند. به عنوان مثال، مجرم انگاری به طور کلی به اخراج قربانیان خارجی - و در نتیجه، انکار حق آنان به مشارکت در روند رسیدگی قضائی یا دسترسی به طریق موثر جبران خسارت منجر می شود.

وفاق بین المللی در عبارات اصول و دستورالعمل های توصیه شده در حال گسترش است: "افراد قاچاق شده [نباید] تحت پیگرد قانونی قرار گیرند، بابت نقض قوانین مهاجرت یا فعالیت هایی که نتیجه مستقیم وضعیت شان در قالب افراد قاچاق شده است" (دستورالعمل شماره 2). به

عنوان مثال، کنوانسیون قاچاق اروپا از دولت های عضو می خواهد، مطابق با اصول اساسی نظام های حقوقی شان، " امکان عدم تحمیل مجازات بر قربانیان به اتهام مشارکت در فعالیت های غیر قانونی، تا حدی که مجبور به انجام این کار نشده باشند را فراهم آورند" (ماده 26). در حالی که پروتکل قاچاق به طور خاص پیگرد قانونی جرایم مربوط به وضعیت را مورد توجه قرار نداده است، رکن تاسیس شده برای ارائه توصیه ها در اجرای موثر شان تأیید کرده است که "کشورهای عضو، همراستا با قوانین داخلی شان، باید عدم مجازات یا پیگرد قانونی افراد قاچاق شده بابت اقدامات غیر قانونی ارتکاب یافته توسط آنان در نتیجه مستقیم وضعیت شان به عنوان افراد قاچاق شده را در نظر بگیرند، یا آنجا که به ارتکاب چنین اعمال غیر قانونی مجبور شده اند." ⁵ ارکان معاهدات حقوق بشری و همچنین هم مجمع عمومی و هم شورای حقوق بشر اهمیت اصل عدم مجرم انگاری را تأیید کرده اند.

عدم حبس اشخاص قاچاق شده

برای قربانیان قاچاق غیر معمول نیست در مراکز دولتی یا خصوصی حتی برای مدت زمان طولانی زندانی شوند. اصطلاح "حبس" در این سیاق با توجه به معنای مورد قبول آن در حقوق بین الملل استفاده می شود. شرایط " هر فرد محروم شده از آزادی شخصی مگر به عنوان نتیجه محکومیت بابت ارتکاب جرم" بر این وضعیت حاکم است. شرایط مذکور بنابر این، طیف گسترده ای از وضعیت هایی را شامل است که در آن قربانیان قاچاق در زندان، بازداشتگاه های پلیس، بازداشتگاه های ادارات مهاجرت، پناهگاه ها، موسسات رفاهی و بیمارستان های کودکان نگهداری می شوند.

در زمینه قاچاق، بازداشت اغلب زمانی رخ می دهد که:

قربانیان صحیحاً شناسایی نشده اند و به عنوان مهاجران غیرقانونی/ فاقد اوراق، در انتظار اخراج، تحت بازداشت قرار دارند؛

• قربانیان به درستی شناسایی شده اند اما به همکاری در تحقیقات جزایی مایل یا قادر نیستند (یا همکاری آنان مفید در نظر نمی آید) و تا زمان اخراج به بازداشتگاه های اداره مهاجرت فرستاده می شوند؛

• قربانیان، به درستی یا نادرستی شناسایی شده، در نتیجه دست داشتن در فعالیت های غیر قانونی مانند تن فروشی، یا کار غیر مجاز در بازداشت به سر می برند؛

• قربانیان به درستی شناسایی و در پناهگاه یا مراکز رفاهی دیگری قرار داده می شوند که قادر به ترکشان نیستند. توجیهات رایج ارائه شده برای این شکل از بازداشت، نیاز به فراهم آوردن سرپناه و ارائه

⁵ CTOC/COP/WG.4/2009/2, para. 12.

پشتیبانی؛ لزوم حمایت از قربانیان در مقابل آسیب بیشتر و نیاز به تامین همکاری شان در تحقیق و تعقیب قاچاقچیان است.

قوانین و سیاست های بین المللی از نتایج زیر در ارتباط با بازداشت قربانیان قاچاق حمایت می کنند:

نخست، حبس معمول همیشه غیر قانونی خواهد بود

در ارزیابی قانونی بودن، و در غیر این صورت حبس قربانی، مهم است تفکیکی بین حبس معمول که به طور کلی و به عنوان یک سیاست، قانون یا رویه اعمال می شود، و حبس موردی قائل شویم. حبس معمول قربانیان یا قربانیان مظنون به قاچاق در بازداشتگاه های عمومی یا پناهگاه های خصوصی ناقض پاره ای اصول بنیادین حقوق بین الملل است. در برخی شرایط، حبس ناقض حق آزادی حرکت بوده و در اکثر، اگر نه در تمام شرایط، منع محرومیت غیر قانونی از آزادی و حبس خودسرانه را مشروط می سازد. حقوق بین الملل بازداشت تبعیض آمیز قربانیان، از جمله بازداشت مرتبط با جنس قربانی را مطلقاً ممنوع کرده است. روند حبس معمول زنان و دختران در پناهگاه ها، به عنوان مثال، به وضوح تبعیض آمیز و در نتیجه غیر قانونی است. حبس معمول کودکان قاچاق شده نیز به طور مستقیم با حقوق بین الملل در تضاد است و تحت هیچ شرایطی نمی تواند توجیه پذیر باشد.

دوم، موارد استثنائی حبس با استناد به ضرورت، مشروعیت و نسبی بودن قابل دفاع است

دولت می تواند به شکل موردی، برای مثال با استناد به الزامات عدالت کیفری، مقتضیات نظم عمومی یا نیازهای امنیتی قربانی، از حبس او با موفقیت دفاع کند. اصول پذیرفته شده بین المللی ضرورت، قانونی بودن و تناسب، برای ارزیابی هر گونه ادعای اینچنینی، باید استفاده شود. این اصول پذیرفته شده، به احتمال زیاد، تنها در صورتی که بازداشت آخرین چاره بوده و در واکنش به تهدیدات معتبر و خاص علیه ایمنی فرد قربانی انجام گرفته باشد از ادعای حبس قانونی حمایت می کنند. با این حال، طیف وسیعی از حمایت ها باید مستقر باشد تا اطمینان حاصل شود حقوق فرد زندانی مورد رعایت و حمایت قرار دارد. چنین اقداماتی شامل، اما نه محدود به، نظارت قضایی بر وضعیت مذکور برای تشخیص قانونی بودن و ضرورت مستمر آن، و همچنین به عنوان حقی قابل اجراء برای به چالش کشیدن بازداشت می باشد.

سوم، حقوق بین الملل نیازمند توجیه و حمایت در کلیه موارد حبس کودکان است

مقام مسئول بازداشتگاه باید به نشان دادن اینکه بازداشت در راستای مصالح عالیه کودک است قادر باشد. همچنین، او باید در هر مورد، به نشان دادن اینکه هیچ جایگزین مناسبی در دسترس نیست قادر باشد. حمایت های خاص، از جمله نظارت قضایی یا اداری و حق به چالش کشیدن،

باید در تمام وضعیت هایی که بازداشت قانونا می تواند توجیه پذیر باشد حفظ شود.

تدابیر ویژه برای کودکان قاچاق شده: شناسایی

حقوق بین الملل مستلزم آن است که برای کودکان قربانی قاچاق اقدامات ویژه حمایتی و پشتیبانی ارائه شود. ماهیت این اقدامات به طور کلی چالش های خاص دخیل در حمایت از و پشتیبانی از کودکان را منعکس خواهد کرد. به عنوان مثال، در شناسایی، مهم است اذعان شود که همه کودکان قربانی قاچاق تحت چنین عنوانی معرفی نمی شوند. ممکن است آنان 18 ساله یا مسن تر به نظر رسند. گذرنامه آنان ممکن است نابود شده یا از آنان گرفته شده باشد. ممکن است آنان حامل مدارک هویتی جعلی باشند که سن شان را غلط ذکر کرده است. کودکان قربانی قاچاق ممکن است در مورد سن خود دروغ بگویند، زیرا این چیزی است که استثماریان شان گفته اند باید انجام دهند. ممکن است آنان دروغ بگویند، زیرا می ترسند از اینکه به مراقبت گاه فرستاده یا به خانه بازگردانده شوند. است وفاق رو به افزایشی در اعمال اماره سن در قضایای مربوط به کودکان وجود دارد. در چنین فرضی، قربانی که تا زمان تشخیص دیگر ممکن است کودک به شمار آید، به عنوان کودک موضوع رفتار قرار می گیرد. این فرض زداینده مشکلات خاص و اضافی است که در غیر این صورت شناسایی قربانیان کودک را پیچیده می کنند.

اماره سن با فرض وضعیت مرتبط است: اینکه کودکی که می تواند قربانی قاچاق باشد، یک قربانی فرض شود مگر اینکه یا تا زمانی که تشخیص دیگری داده شود.

نظر به قوانین، نظام ها و روش هایی که باید برای حصول اطمینان از شناسایی سریع و دقیق قربانیان کودک مستقر باشد، دستورالعمل یونیسفر راهنمایی های مهمی ارائه کرده است:

- دولت ها به استقرار روشهای موثر برای شناسایی سریع کودکان قربانی موظفند، از جمله روش هایی برای شناسایی قربانیان کودک در مبادی ورودی و مکان های دیگر .

- تلاش هایی باید صورت گیرد تا اطلاعات بین سازمان ها و افراد مربوط در حصول اطمینان از اینکه کودکان شناسایی شده در اسرع وقت به آنان کمک می شود به اشتراک گذاشته شود؛ و

- دست اندرکاران رفاه اجتماعی، بهداشت یا آموزش باید با مقامات ذیربط مجری قانون تماس بگیرند، آنجا که علم یا ظنی هست که یک کودک

در حال استثماری یا قاچاق شدن و یا در معرض خطر استثماری یا قاچاق قرار دارد .

تشخیص قربانیان کودک: آماره سن

"در مواردی که سن قربانی نامشخص بوده و دلایلی هست برای باور کردن اینکه قربانی یک کودک است، دولت عضو می تواند، تا حد امکان تحت قوانین داخلی خود، با قربانی به عنوان یک کودک مطابق با کنوانسیون حقوق کودک رفتار کند تا سن او بررسی شود " .

راهنمای قانونگذاری برای اجرای پروتکل پیشگیری، سرکوب کردن و مجازات قاچاق انسان، به ویژه زنان و کودکان، در تکمیل کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، بند 65

کشورهای عضو وظیفه دارند فرض کنند قربانی یک کودک است، اگر دلایلی برای باور این امر وجود داشته باشد و اگر در مورد سن آنان اطمینان وجود نداشته باشد. فردی که تصور می شود کودک قربانی قاچاق است باید موضوع اقدامات حمایتی مطابق حقوق تعریف شده اش، به ویژه در کنوانسیون حقوق کودک قرار گیرد.

کنوانسیون قاچاق اروپا، ماده 10، و گزارش توضیحی شورای اروپا بر کنوانسیون ، بند 136

آنجا که سن قربانی نامشخص است و دلایلی بر این باور وجود دارد که قربانی یک کودک است، فرض می شود که قربانی کودک است. در انتظار تایید سن قربانی، با او به عنوان یک کودک رفتار خواهد شد و تمام تدابیر حمایتی ویژه قید شده، برای او فراهم می شود.

دستورالعمل های یونیسف ، دستورالعمل 3.2

تدابیر ویژه برای کودکان قاچاق شده: حمایت و پشتیبانی

حقوق بین الملل صراحت دارد بر این که مصالح عالی کودکان قربانی قاچاق باید در تمام تصمیم گیری ها یا اقدامات موثراولویت داشته باشد. اصول و دستورالعمل های توصیه شده شرط می کنند کودکان قربانی قاچاق را با ارائه کمک و حمایت مناسب با احتساب کامل حقوق و نیازهای خاص شان باید تحت پوشش قرار داد (دستورالعمل 8). طبق فروض مشخص شده در فوق، همه افراد شناخته شده یا منطقی فرض شده به عنوان قربانیان قاچاق زیر 18 سال، به چنین موازین عالی حمایت و پشتیبانی محققند.

کمک های و حمایت های مناسب شامل ارائه پشتیبانی فوری، مانند امنیت، غذا و سرپناه امن است. این کمک ها همچنین شامل مراقبت های بهداشتی، مشاوره و خدمات اجتماعی ارائه شده توسط حرفه ای های آموزش دیده است. خدمات باید متناسب سن کودک و نیازهای خاص او و همچنین هماهنگ با جنس کودک، هویت قومی و فرهنگی او باشد.

اصول و حقوق مربوط به حمایت و پشتیبانی از کودکان قاچاق شده

- کودک قاچاق شده نباید به هیچ وجه مجرم شناخته شود و نباید موضوع پیگرد قانونی به اتهام ارتکاب جرایم مرتبط با وضعیت قرار گیرد.
- کودک قاچاق شده هرگز نباید در بازداشتگاه اجرای قانون مانند سلول پلیس، زندان یا بازداشتگاه های ویژه کودکان قرار داده شود. هر گونه تصمیم گیری مربوط به بازداشت کودکان باید به شکل موردی و در راستای مصالح عالیه شان گرفته شود. هر قسم بازداشت کودک قربانی قاچاق، در همه موارد، باید برای کوتاه ترین زمان ممکن و موضوع نظارت و بررسی مستقل قرار گیرد.
- مراقبت و پشتیبانی برای کودکان قاچاق شده باید به عنوان یک حق فراهم آید. این مراقبت و پشتیبانی هرگز نباید به همکاری آنان با کارگزاری های عدالت کیفری مشروط شود.
- کودکان نباید به دریافت مراقبت و حمایت، از جمله کمک های پزشکی و آزمایش ها مجبور شوند، مگر اینکه بتوان مورد به مورد نشان داد که این امر در راستای مصالح عالیه شان قرار دارد؛
- هر کودک تحت صلاحیت یا نظارت یک دولت به مراقبت و حمایت بر اساس برابری محق است. این یعنی کودکان قربانی غیر شهروند قاچاق باید از همان حقوق کودکان تبعه یا مقیم برخوردار باشند.
- نظرات کودکان قربانی قاچاق باید محترم شمرده شود و به آن اعتبار کامل و شایسته داده شود و اطلاعات راجع به وضعیت و حقوق کودکان برایشان باید فراهم شود.
- نباید مداخله خودسرانه در حریم خصوصی کودک صورت گیرد. دولت ها باید اطمینان حاصل کنند هویت، یا جزئیات میسر کننده شناسایی کودک قربانی قاچاق علنی نشود، مگر در شرایط استثنایی.
- دولت ها باید مقررات راجع به نمایندگی سرپرست قانونی، سازمان یا مقام از طرف کودک شناخته شده (یا مفروض) به عنوان قربانی قاچاق را تدوین کنند، به عنوان مثال برای حصول اطمینان از این که مصالح عالیه کودک همچنان مهم ترین توجهات در تمام اقدامات یا تصمیمات

است؛ برای اطمینان از این که تمام کمک ها، حمایت ها و پشتیبانی های مقرر شده در هر تعامل با مقامات عدالت کیفری وجود داشته باشد؛ تا ارجاع به خدمات مناسب تسهیل شود و به تشخیص و پیاده سازی راه حل با دوام کمک شود.

• تدابیری برای کمک به کودکان قربانی قاچاق باید وجود داشته باشد تا با خیال راحت و به طور معنی داری در رسیدگی های دادگاه شرکت کنند. این تدابیر می تواند شامل تنظیم وضعیت حقوقی؛ ارائه اطلاعات، معاضدت های حقوقی و وکالت؛ و اقدام در به حداقل رساندن هر گونه آسیبی باشد که چنین مشارکتی می تواند سبب آن قرار گیرد، برای مثال با ارائه جایگزین هایی برای اداء مستقیم شهادت.

منابع: کنوانسیون حقوق کودک، کنوانسیون قاچاق اروپا، اصول و دستورالعمل های توصیه شده، و دستورالعمل های یونیسف.

د. تعهدات مربوط به بازگشت اشخاص قاچاق شده

علاوه بر دستگیر و زندانی شدن، افراد قاچاق شده به طور معمول از کشور محل گذر یا مقصد بازپس فرستاده می شوند. بازپس فرستادن به کشور مبدا یا به یک کشور ثالث می تواند عواقب جدی برای قربانیان داشته باشد: ممکن است به سبب خروج غیر مجاز و یا سایر جرائم ادعایی، آنان مورد مجازات مقامات قرار گیرند. ممکن است آنان با انزوای اجتماعی یا انگ زدن مواجه شوند و توسط خانواده و جامعه شان طرد شوند؛ ممکن است آنان در معرض خشونت و ارباب قاچاقچیان قرار گیرند- به ویژه اگر با کارگزاران عدالت کیفری همکاری کرده یا پولی را مدیون باشند که نتوانند بازپردازند. کسانی که به زور به کشور خود بازگردانده شده اند، به ویژه بدون بهره مندی از ادغام مجدد حمایت شده، ممکن است در معرض خطر قابل توجهه قاچاق دوباره قرار گیرند.

بازگشت امن و ترجیحا داوطلبانه

حقوق بین الملل از موازین " بازگشت امن و ترجیحا داوطلبانه" برای افراد قاچاق شده پشتیبانی کرده که با تعدادی تعهدات مهم دیگر در کشورهای مقصد و مبدا تکمیل شده است.

تعهد فراهم آوردن بازگشت امن، و تا آنجا که ممکن است داوطلبانه، نشان می دهد دولت بازگرداننده ارزیابی مخاطرات را پیش از بازگشت انجام خواهد داد. این امر به ویژه در مورد کودکان مهم است. این ترجیحا باید به صورت فردی انجام شود و شرایط خاص هر مورد را به حساب آورد. روشی که قربانیان با آن قاچاق می شدند، این که تا چه حد در محاکمه استثمارگران خود همکاری داشته اند، اینکه آیا مدیون

قاچاقچیان شان می باشند، سن، جنس و وضعیت خانوادگی آنان و ظرفیت کشور محل بازگشت به ارائه حمایت موثر همگی عوامل مهمی است در توجه به اینکه آیا بازگشت امن امکان پذیر است یا خیر. این بسیار مهم است که تصمیم بر بازگشت بر مبنای گزارش های بی منبع یا به شدت تعمیم یافته وضعیت نباشد که از سوی دولت ها، نهادهای بین دولتی یا سازمان های غیر دولتی تهیه شده است.

مقررات معاهدات راجع به بازگرداندن اشخاص قاچاق شده

- دولت های عضو برای هدایت جریان بازگرداندن "با توجه لازم به ایمنی [آن] فرد و به وضعیت هر رسیدگی قضائی [مربوط]" (پروتکل قاچاق) یا "با توجه لازم به حقوق، ایمنی و کرامت [آن] فرد و به وضعیت هر رسیدگی قضائی [مرتبط]" (کنوانسیون قاچاق اروپا).
- کشورهای مقصد برای حصول اطمینان از این که چنین بازگرداندنی "ترجیحا داوطلبانه باید باشد" (پروتکل قاچاق، کنوانسیون قاچاق اروپا).
- کشورهای مبدا برای پذیرفتن بازگشت شخص تبعه یا مقیم قاچاق شده "بدون تأخیر ناروا یا غیر منطقی" و "با توجه لازم به ایمنی آن شخص" (پروتکل قاچاق) یا با هدف تسهیل و پذیرفتن بازگشت شخص تبعه یا مقیم قاچاق شده با توجه لازم به "حقوق، ایمنی و کرامت" آن شخص و "بدون تأخیر ناروا یا غیرعقلانی" (کنوانسیون قاچاق اروپا)
- کشورهای مبدا برای همکاری در بازگشت، از جمله از طریق بررسی ملیت یا اقامت قربانی و صدور اسناد سفر لازم (پروتکل قاچاق، کنوانسیون اروپایی قاچاق).
- دولت های عضو "برای محافظت از قربانیان قاچاق ... به خصوص زنان و کودکان، از قربانی شدن مجدد" (پروتکل قاچاق).
- کشورهای مقصد برای بازنگرداندن کودکی که قربانی قاچاق شده "اگر، پس از ارزیابی مخاطرات و امنیت، دلیلی وجود داشته باشد که چنین بازگرداندنی در راستای منافع عالیه کودک نیست" (کنوانسیون قاچاق اروپا).

حق بازگشت

حقوق بین الملل بشر صراحت دارد که همه قربانیان قاچاق، کودکان و همچنین بزرگسالان، که مقیم کشوری نیستند که در آن بسر می برند حق دارند به کشور مبدا خود بازگردند. این حق تعهدی بر عهده کشور مبدا می گذارد که اتباع بازگشت کننده خود را بدون تأخیر ناروا یا بدون دلیل بپذیرد. امر مذکور احتمالا دولت مبدا را به بررسی سریع این موضوع می کشاند که قربانی واقعا تبعه یا دارای حق اقامت دائم بوده و اگر چنین است، اطمینان حاصل کند فرد مدارک مورد نیاز برای سفر و ورود دوباره به قلمرو کشور را در اختیار دارد.

حق بازگشت همچنین مشعر بر وجود تعهد کشوری است که قربانیان در آنجا بسر می‌برند تا به کسانی که مایل به بازگشت می‌باشند اجازه انجام این کار را، دوباره بدون تأخیر ناروا یا بدون دلیل بدهد. حبس افراد قاچاق شده در پناهگاه‌ها، زندان‌ها و یا بازداشتگاه‌های مهاجرت یکی از راه‌هایی است که حق بازگشت می‌تواند با آن درگیر باشد. قربانیان توجیه شده به ماندن طولانی مدت برای رسیدگی به پرونده کیفری‌شان، هم می‌توانند نمونه تداخل با حق بازگشت باشند. در هر مورد خاص، دولت جلوگیری کننده از بازگشت باید قادر به نشان دادن این امر باشد که اقداماتش مطابق با قانون بوده و خودسرانه و غیر منطقی نیست. مصالح عالییه کودک، در اینجا نیز موضوع مهمی است.

رسیدگی شایسته و اصل عدم بازگرداندن

بازگشت افراد قاچاق شده نمی‌تواند حقوق استقرار یافته‌شان را نقض کند (نیز، نگاه کنید به بخش ذیل). این حقوق شامل حق دادرسی عادلانه است. بازگشتی که به طور موثر داوطلبانه نیست اخراج از کشور به حساب می‌آید. حقوق بین الملل بشر اخراج خودسرانه را رد می‌کند؛ هر غیر شهروند قانوناً ساکن کشور می‌تواند تنها مطابق با قانون اخراج شود. غیر شهروند قانوناً ساکن یک کشور حق دارد به ارائه دلیل پردازد که چرا او نباید اخراج شود و این دلایل توسط مرجع صالح باید بررسی شود.

برای افراد قاچاق شده که در کشوری قانوناً به سر نمی‌برند، تضمینات ماهوی و شکلی در برابر اخراج وضوح بمراتب کمتری دارد و دولت‌ها عموماً میزان قابل توجهی از اختیار در تصمیم‌گیری بر اینکه آیا مهاجران غیر قانونی را جابجا کنند و اینکه چه هنگام این کار را عملی سازند برای خود حفظ می‌کنند. با این حال، یکی از حمایت‌های مهم، که به طور بالقوه قابل اجرا بر تمام غیر شهروندان است، مربوط است به اصل عدم بازپس راندن⁶. به موجب این اصل، دولت‌ها از بازگرداندن فرد به کشوری که در آن خطر جدی آزار و اذیت یا سوء استفاده از او وجود دارد منع شده‌اند. این اصل به خوبی در حقوق بین الملل استقرار یافته و اهمیت حفاظت از آن در عرصه اقدامات برای مقابله با قاچاق نیز به طور گسترده پذیرفته شده است. ارکان معاهدات حقوق بشری و دادگاه‌های منطقه‌ای حقوق بشر نیز تایید کرده‌اند بازگشتی که متضمن خطر شکنجه یا رفتار یا مجازات بی رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز است خلاف حقوق بین الملل می‌باشد.

منع بازپس فرستادن به طور سنتی با توجه به مخاطرات آزار و اذیت از سوی دولت‌ها یا عوامل آنها اعمال می‌شود. اخیراً، این موضوع تا حدودی اذعان گردید که ممنوعیت همچنین ممکن است در شرایط خاصی اعمال

⁶ non-refoulement

شود که در آن ترس از آزار و اذیت از سوی عوامل غیر دولتی ناشی شده و دولت مربوط قادر به فراهم آوردن حمایت مناسب یا موثر نیست. چنین شرایطی ممکن است به خوبی در گستره قاچاق پدید آیند، اگر کشور مبدأ قادر به تامین حمایت ها در برابر، مثلا اقدامات تلافی جویانه یا قاچاق مجدد توسط گروه های مجرم نباشد.

حق ماندن هنگام رسیدگی حقوقی

همانطور که در بخش بالا گفته شد، حقوق معاهدات بین المللی، از جمله هم پروتکل قاچاق و هم کنوانسیون قاچاق اروپا، کشورهای مقصد را ملزم می کند بازگشت را با توجه درست به وضعیت هرگونه رسیدگی قضائی مربوط به انجام رسانند. دولت ها بنابراین، باید در حصول اطمینان از اینکه بازگشت افراد قاچاق شده شروع یا تکمیل موفقیت آمیز رسیدگی قضائی مربوط به آنها را به مخاطره نیانداخته است اهتمام ورزند.

چنین رسیدگی هایی جبران خسارت را شامل خواهد شد. حضور فرد قاچاق شده در کشوری که جبران زیان در آنجا خواسته شده است اغلب از مقتضیات عملی - و گاهی اوقات قانونی است برای اینکه شخص بتواند اقدام قضائی را به انجام رساند. در برخی کشورها، دعوی مدنی مطالبه خسارت نمی تواند آغاز شود تا زمانی که رسیدگی کیفری خاتمه نیافته است. بازگرداندنی که حق قربانی به طرق جبران خسارت را به حساب نمی آورد، بگونه ای اجتناب ناپذیر اعمال آزادانه و موثر این حق را مانع خواهد شد. دست کم اینکه، اخراج باید به تعویق افتاده، تا زمانی که قربانی به شرکت در اقدامات قضائی قادر شود، وضعیت حقوقی او بطور موقت منظم گردد.

جایگزین های بازگشت به وطن

در برخی موارد، بازگرداندن به کشور مبدأ، حتی در درازمدت، شیوه ترجیح داده شده نیست. این ممکن است به علت مخاطرات دائم برای ایمنی و امنیت قربانی باشد. همچنین، این امر ممکن است با توجه به ملاحظات بشردوستانه ای باشد که برای مثال مربوط است به سلامت قربانی یا پیوند ها و روابطی که قربانی در کشور مقصد برقرار کرده است. در حالی که پروتکل قاچاق به این موضوع به طور مستقیم نپرداخته است، سایر اسناد حقوقی و سیاسی، با شناخت امکانات صدور روادید موقت و حتی اقامت دائم، به طور خودکار فرض را بر این قرار نمی دهند که بازگشت نتیجه فوری یا حتی نهایی واقعه قاچاق انسان است.

تعهدات کشورها در این راستا به موضوعات خاص بستگی بسیار دارد. به عنوان مثال، دولت ها ممکن است لازم باشد جایگزین هایی برای بازگشت ارائه دهند، اگر بازگشت متضمن خطرات غیر قابل قبول برای قربانی یا خانواده او می باشد. در کودکان قربانی قاچاق، جذب در محل و در کشور ثالث ممکن است راه حل پایداری را ایجاد کند، اگر بازگشت به کشور

مبدا در جهت مصالح عالیه کودک نیست. کمیته حقوق کودک در نظر عمومی شماره 6 (2005) خود در رفتار با کودکان بدون همراه و جدا مانده خارج کشور مبدا، تأیید کرد اگر عقلا احتمال حدوث "خطر منطقی" ناشی از بازگشت به وطن و "نقض حقوق بنیادین بشری کودک" وجود داشته باشد، این بازگشت دیگر یک گزینه نیست.

ادغام مجدد قربانیان

ادغام مجدد پشتیبانی شده، جنبه مهم بازگشت امن به وطن است. قربانیان قاچاقی که برای استقرار مجدد کمک دریافت کرده اند به احتمال بسیار کمتری موضوع قاچاق دوباره قرار می گیرند. همچنین، بسته به ماهیت و کیفیت پشتیبانی ارائه شده، ممکن است در مقابل ارباب، اقدامات تلافی جویانه، انزوای اجتماعی و انگ زدن آسیب پذیری کمتری داشته باشند. ادغام مجدد پشتیبانی شده حقی است ناشی از وضعیت افراد قاچاق شده به عنوان قربانیان جرم و جنایت و نقض حقوق بشر. این حق با احترام به حقوق افراد بازگردانده شده، از جمله حق آنان به حفظ حریم خصوصی و حق شان به مورد تبعیض قرار نگرفتن همراه است. همگرایی موفقیت آمیز نیازمند همکاری بین کشورهای بازگشت دهنده و پذیرنده است. اهمیت چنین همکاری در پیمان های منطقه ای و همچنین در اسناد سیاست بین المللی و منطقه ای شناخته شده است.

ه. راه های جبران زیان ناشی از قاچاق

قربانیان قاچاق اغلب با عدم دریافت یا دریافت کم اجرت در مدت زمان طولانی مورد سوء استفاده قرار می گیرند. ممکن است آنان دچار صدمات یا مبتلا به بیماری شده باشند که نیازمند مراقبت های پزشکی است. ممکن است آنان در نتیجه قاچاق شان بدهی هایی را متحمل شده باشند. در حالی که راهکارهای جبران خسارت ناشی از قاچاق هنوز هم بسیار اندک است، روندی واضح به سمت تحقق این امکان حقوقی و عملی وجود دارد. به عنوان مثال، برخی کشورها به صراحت حق طرح دعوی خصوصی علیه قاچاقچیان را به قربانیان قاچاق اعطاء کرده اند و اعاده اجباری وضعیت افراد قاچاق شده را به عنوان بخشی از مجازات های قاچاقچیان وضع کرده اند. کشورهای دیگری، حق طرح دعوی مدنی علیه قاچاقچیان، صرف نظر از ملیت یا وضعیت مهاجرت، به قربانیان آنان اعطاء کرده اند.

تعهد به فراهم آوردن راه های جبران زیان و حق دسترسی به این ساز و کار به طور معمول در یکی یا هر دو روش های زیر بوجود می آید :

- دولت مسئول عواقب نقض یک تعهد حقوقی بین المللی (به عنوان مثال، ممنوعیت دایر بر عدم تبعیض، تعهد به جرم انگاشتن قاچاق، و تعهد به حمایت و پشتیبانی از قربانیان قاچاق) است.

• چنانچه دولت مستقیماً درگیر نبوده است، اما در ساقط شدن تعهداتش بر جلوگیری از آسیب یا دادن پاسخ مناسب موفق نبوده است (برای مثال، ناکامی در تحقیق و تعقیب قاچاق؛ عدم انجام اقدامات برای جلوگیری از قاچاق).

اصول و دستورالعمل‌های توصیه شده در این نکته صراحت دارند که " افراد قاچاق شده، به عنوان قربانیان نقض حقوق بشر، از حق قانونی بین‌المللی برای جبران کافی و مناسب خسارت برخوردارند" (دستورالعمل 9). این حق در زیر با استناد به حقوق بشر عمومی، حقوق مربوط به خشونت علیه زنان و حقوق خاص قاچاق مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

تعهد به جبران زیان ناشی از زیر پا نهادن حقوق بشر

در فصل اول توضیح داده شد چگونه قاچاق همواره موارد متعدد نقض حقوق بشر را شامل می‌شود. اکثر معاهدات بین‌المللی و منطقه‌ای حقوق بشر، دولت‌ها را ملزم می‌کنند دسترسی به راه‌های جبران چنین نقض‌هایی را فراهم کنند. هنگامی که حق به جبران خسارت در معاهده‌ای وجود داشته باشد آنگاه عدم ارائه چنین راهکاری خود نقض علیحده و مستقل آن معاهده است.

تا همین اواخر، تنها سند بین‌المللی ناظر به حق به جبران خسارت به طور خاص، اعلامیه اصول اساسی عدالت برای قربانیان جرائم و سوء استفاده از قدرت بود که به طور خاص راه‌های حل‌هایی برای قربانیان جنایات عوامل غیر دولتی مقرر کرده بود، و توسط مجمع عمومی در سال 1985 تصویب شده بود. اعلامیه تأکید می‌کند با قربانیان جرم و جنایت (شامل قربانیان قاچاق) باید با شفقت و احترام به کرامت آنان رفتار شود و اینکه آنان به دسترسی به عدالت و برخورداری از رفتار منصفانه محققند و اینکه رسیدگی‌های قضایی و اداری باید پاسخ‌گوی نیازهای شان باشد و اینکه مسئولان آسیب، از جمله دولت را اگر بتوان مسئول ضرر تلقی کرد، خسارات قربانی را به طور مناسب باید جبران کنند. این سند سپس تأکید می‌کند، اگر امکان جبران ضرر از سوی مجرم به طور کامل میسر نبوده و قربانی متحمل آسیب جدی شده باشد، دولت باید تلاش کند تا غرامت را از منابع دیگر برای او (یا خانواده قربانی اگر او فوت کرده یا ناتوان شده باشد) فراهم کند. این کار ایجاد صندوق ملی برای پرداخت غرامت به قربانیان را تشویق می‌کند.

حق بر جبران خسارت ناشی از خشونت علیه زنان

تعهد دولت‌ها به تحقیق و تعقیب خشونت علیه زنان در حال حاضر در حقوق و سیاست بین‌الملل به خوبی استقرار یافته است. همانطور که توسط گزارشگر ویژه خشونت علیه زنان در گزارش‌های موضوعی او در مورد جبران خسارت (A / HRC / 14/ 22) اشاره شده است، بخش اساسی از تعهد،

تکلیف حقوقی به فراهم آوردن جبران موثر و عادلانه خسارت برای زنان در معرض چنین خشونت‌هایی است.

در حالی که شکل و دامنه خسارات مورد نیاز برای جبران قاچاق تحت عنوان خشونت علیه زنان به ماهیت و شرایط نقض مذکور بستگی دارد، کمیته رفع تبعیض علیه زنان تصریح کرده است که جبران خسارت باید متناسب با آسیب‌های جسمی و روحی وارد شده و متناسب با شدت نقض تحمیل شده باشد. دیگر ساز و کارهای حقوق بشری بین‌المللی، از جمله گزارش اشاره شده در بالا از سوی گزارشگر ویژه خشونت علیه زنان، به مسائل و نگرانی‌های خاصی پرداخته‌اند که نسبت به راه‌های جبران خشونت علیه زنان بوجود می‌آیند.

اسناد حقوقی و سیاست‌گذاری تأییدکننده حق به جبران خسارت خشونت علیه زنان

کنوانسیون قاره آمریکا در پیشگیری، مجازات و ریشه‌کنی خشونت علیه زنان، سازمان کشورهای آمریکایی (1994)

اعلامیه رفع خشونت علیه زنان، تصویب شده توسط مجمع عمومی (1993)

توصیه‌های عمومی شماره 19 (1992) در مورد خشونت علیه زنان، کمیته رفع تبعیض علیه زنان

برنامه اقدام پکن (1995)

اعلامیه نایروبی در حقوق زنان و دختران به دادخواهی و جبران خسارت (2007).

حق به جبران خسارت در چهارچوب خاص قاچاق

حق برخورداری از جبران خسارت در معاهدات و سایر اسناد حقوقی و غیر حقوقی که به طور خاص با قاچاق برخورد می‌کنند تأیید شده است. به عنوان مثال، پروتکل قاچاق نیاز از دولت‌های عضو می‌خواهد اطمینان حاصل کنند نظام‌های حقوق داخلی‌شان دربردارنده تدابیری است که امکان اخذ غرامت بابت زیان‌های وارده را برای قربانیان قاچاق انسان فراهم آورده است (ماده 6.6). کنوانسیون قاچاق اروپا خواستار آن است که اطلاعات مناسب برای قربانیان باید فراهم شود، از جمله طرقتی که آنان می‌توانند برای اخذ غرامت به کار گیرند، و همچنین دسترسی‌شان به معاضدت‌های حقوقی (ماده 15). کنوانسیون به طور خاص مقرر کرده است قربانیان حق جبران شدن مادی هر دو آسیب فیزیکی و درد و رنج حاصله بوسیله قاچاقچیان محکوم را دارند و از طرف‌های کنوانسیون می‌خواهد گام‌هایی برای تضمین جبران خسارت قربانیان بردارند. کنوانسیون از طرقتی که این تعهد می‌تواند با آن محقق شود، از جمله ایجاد صندوق

ویژه یا طرح هایی با هدف کمک های اجتماعی یا ادغام مجدد قربانیان نمونه هایی ارائه می دهد. امکان طرح های جبران خسارت دولت از محل درآمد حاصل از ضبط عواید قاچاق نیز در این سند اشاره شده است.

تعهد به ارائه راه حل های موثر و مناسب به قربانیان قاچاق بارها و بارها توسط مجمع عمومی و شورای حقوق بشر و سازو کار های حقوق بشری تاکید شده است.

ماهیت و اشکال جبران خسارت

اصول و دستورالعمل های توصیه شده خواهان دسترسی به راه های جبران خسارت " کافی و مناسب " بوده و موازین مذکور به طور گسترده ای پذیرفته شده است. اصول و دستورالعمل های توصیه شده همچنین با اشاره به " راه حل عادلانه و کافی" که می تواند ماهیتا کیفری، مدنی یا اداری باشد و " شامل طرق لازم برای کامل ترین شکل ممکن اعاده وضعیت است" برخی رهنمودهای محدود در آنچه در عمل ممکن است از این راه ها حاصل آید را پیش بینی کرده است (دستورالعمل 9). اصول بنیادین و رهنمودهای مربوط به حق دادخواهی و جبران خسارت صراحت دارد که راه حل های جبران خسارت باید با شدت آسیب وارد شده متناسب باشد (بند های 15 ، 18 و 20).

هم شکل و هم حدود راه های مورد نیاز برای جبران خسارت به طبیعت و شرایط نقض و همچنین تعهد اولیه مربوط (قاعده ای که نقض شده و حق به جبران خسارت را در وهله اول ایجاد کرده است) بستگی دارد. با این حال، در تمام موارد، قوانین بین المللی حکم می کند که شکل جبران خسارت باید منعکس کننده و پیشبرنده تعهد دولت متخلف به، حد المقذور، از بین بردن عواقب ناشی از نقض و ایجاد دوباره وضعیتی باشد که قبل از وقوع آن وجود داشته است. راه های جبران خسارت می تواند یک یا چند عنصر زیر را شامل شود:

اعاده وضعیت اقدامات مادی، قضایی یا دیگر اقداماتی را در بر دارد که هدفش، حدالمقدور، بازگرداندن وضعیتی است که قبل از نقض وجود داشته است. اقدامات کافی و مناسب برای حصول اطمینان از اعاده وضعیت در موارد قاچاق می تواند شامل: آزادسازی قربانی از زندان؛ شناسایی هویت قانونی و تابعیت؛ استرداد اموال؛ و بازگشت امن شخص به محل اقامت باشد.

تادیه غرامت رایج ترین شکل جبران ضرر است و در قبال آسیب های ناشی از یک عمل غیر قانونی بین المللی تا حدودی است که چنین آسیبی از نظر اقتصادی قابل ارزیابی بوده و نتوان با اعاده وضعیت آن را جبران کرد. در مورد قاچاق، راهکار کافی و مناسب جبران خسارت می تواند غرامت قابل پرداخت برای آسیب های جسمی و روانی، فرصت های از دست داده شده، از دست دادن درآمد، آسیب های اخلاقی، و پزشکی، حقوقی و یا دیگر زیان های وارد شده در نتیجه نقض را شامل باشد.

توانبخشی مفهوم قربانی محوری است که اطمینان حاصل می کند از این که وضعیت و موقعیت شخصی که حقوق بشر او نقض شده از دیدگاه قانون و جامعه گسترده تر " ترمیم " شده است یا خیر. توانبخشی می تواند مشتمل بر ارائه مراقبت های پزشکی و روانی، و همچنین خدمات حقوقی و اجتماعی باشد. قربانیان نقض جدی حقوق بشر، مانند قاچاق، به ناچار نیازمند طیف وسیعی از خدمات پشتیبانی اند. عنصر توانبخشی در پرداخت غرامات تعهدی را بر کرده دولت های متخلف بار می کند تا به ارائه چنین خدماتی بپردازند.

رضایت و تضمین عدم تکرار: رضایت راهکاریست برای صدماتی که لزوماً از لحاظ مالی قابل ارزیابی نیست اما می توان با تضمین این که نقض حقوق قربانی به درستی مورد شناسایی قرار گرفته است با آن برخورد کرد. بررسی موضوعات و افشای کامل و عمومی حقایق (تا حدی که این امر سبب آسیب بیشتر نشود) نمونه هایی از راهکار با هدف فراهم آوردن رضایت قربانی است. تضمین عدم تکرار جزء مهمی از حق به جبران ضرر در مورد قاچاق است که با توجه به خطر، و آسیب های ناشی از، قاچاق دوباره گرفته می شود. بازگشت امن، پشتیبانی از همگرایی و اقدامات لازم برای جلوگیری از قاچاق در آینده همان قدر مرتبط است که تحقیقات، پیگرد قانونی و مجازات موثر قاچاقچیان. در قاچاق زنان و دختران، اصلاح شیوه های قانونی، اجتماعی و فرهنگی حافظ یا مروج تحمل چنین خشونت های از جنبه های مهم تضمین عدم تکرار است.

تامین دسترسی به طرق جبران خسارت

حق برخورداری از جبران خسارت به ندرت به طور موثر در دسترس افراد قاچاق شده قرار دارد زیرا اغلب اوقات، آنان فاقد اطلاعات در خصوص امکانات و شیوه های برخورداری شدن از جبران خسارت می باشند. حق دسترسی به راه حل های موثر جبران خسارت بدان معنی است که، علاوه بر مهیا کردن چنین راه حل هایی بموجب قوانین جزائی یا مدنی، دولت ها باید اطمینان حاصل کنند اطلاعات و کمک به قربانیان در اندازه ای داده شده که آنان را قادر به برخورداری عملی از غرامت یا اعاده وضعیتی کند که به آن محقند .

مبانی، اصول و رهنمودهایی بر حق به دادخواهی و جبران خسارت، راهنمایی های دقیق و خاصی راجع به مراحل لازم برای اطمینان از دسترسی قربانیان نقض جدی حقوق بشر به عدالت را ارائه داده است، از جمله اینکه:

- انتشار اطلاعات درباره همه راه های در دسترس برای جبران خسارت انجام می پذیرد.
- تدابیر در حال توسعه برای به حداقل رساندن زحمت قربانیان و نمایندگان شان و برای محافظت در برابر دخالت غیر قانونی در زندگی خصوصی قربانیان و اطمینان از ایمنی شان در برابر تهدید و مقابله به

مثل، قبل، طی و بعد رسیدگی های قضایی، اداری یا دیگر اقداماتی که منافع آنان را تحت تاثیر قرار دهد .

• ارائه کمک مناسب به قربانیان متقاضی دسترسی به عدالت؛ و

• فراهم آوردن همه وسایل مناسب حقوقی، سیاسی و کنسولی برای حصول اطمینان از این که قربانیان می توانند حقتشان به جبران ضرر را اعمال کنند.

در زمینه قاچاق، یک شرط اضافی و مهم برای تحقق حق جبران ضرر، حضور قربانی در کشوری است که در آن جبران خسارت خواسته شده است (نگاه کنید به گفتار بالا).

گزارشگر ویژه قاچاق انسان مجموعه پیش نویس اصول اساسی حق برخورداری از راه های موثر جبران خسارت برای افراد قاچاق شده را پیشنهاد کرده است (نگاه کنید به جدول زیر).

پیش نویس اصول بنیادین حق به جبران موثر خسارت وارد به اشخاص قاچاق شده

1. حقوق و تعهدات

1. افراد قاچاق شده به عنوان قربانیان نقض حقوق بشر حق دارند از جبران موثر آسیب های ارتكابی علیه شان برخوردار باشند.

2. همه کشورها، از جمله کشورهای مبدأ، محل گذر و مقصد، مکلفند دسترسی همه افراد قاچاق شده در قلمرو آن کشورها و تابعان قوانین شان، از جمله غیر شهروندان را به طرق منصفانه، کافی و مناسب جبران خسارت ناشی از آسیب های ارتكابی بر آنان تامین یا تسهیل کنند.

3. حق برخورداری از جبران خسارت موثر، هم شامل حق ماهوی به دریافت غرامت و هم شامل حق شکلی لازم برای دسترسی به خسارات است.

4. در ماهیت، جبران خسارت کافی در قبال آسیب وارد به افراد قاچاق شده، که می تواند شامل اعاده وضعیت سابق، تادیه غرامت، بازبایی، رضایت، و تضمین عدم تکرار باشد باید فراهم شود.

5. افراد قاچاق شده نیز باید از دسترسی به مرجع صالح و مستقل به منظور اخذ موفقیت آمیز غرامت برخوردار شوند. این، حداقل مستلزم ارائه موارد زیر است:

(الف) اطلاعات مربوط به حقوق آنان، غرامت های موجود و بودن روشهای دسترسی به ساز و کار جبران ضرر؛

(ب) معاضدت های حقوقی، پزشکی، روانشناسی، اجتماعی، اداری و سایر کمک های لازم برای جبران ضرر؛

(ج) دوره تامل و بازیابی، و پس از آن اعطاء وضعیت اقامت طی زمانی که افراد قاچاق شده خواهان جبران خسارات اند.

2. تحقق حق برخوردارشدن از جبران خسارت

6. دولت ها باید:

(الف) اطمینان یابند از این که روش های مناسبی استقرار یافته است برای اینکه شناسایی سریع و دقیق افراد قاچاق شده میسر شود و اینکه آموزش کافی به مجریان قانون و کارگزاران دیگری که ممکن است در تماس با افراد قاچاق شده باشند داده شده است؛

(ب) اطمینان یابند از این که افراد قاچاق شده موضوع رفتار تبعیض آمیز قانونی یا عملی در زمینه هایی چون نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقاید سیاسی یا هر عقیده دیگر، خاستگاه ملی یا اجتماعی، ثروت، اصل و نسب یا هر وضعیت دیگر از جمله سن، وضعیت شان به عنوان قربانی قاچاق، شغل یا نوع استثماری که موضوع آن بوده اند، قرار نگرفته باشند.

(ج) به شرایط فردی اشخاص قاچاق شده توجه لازم را داشته باشند تا اطمینان حاصل شود که راه های جبران خسارت بر توانمند سازی افراد قاچاق شده و احترام کامل به حقوق بشر آنان متمرکز شده است. حداقل، دولت ها باید "هیچ آسیبی نرسانند" و اطمینان حاصل کنند رسیدگی برای جبران ضرر به حقوق افراد قاچاق شده و ایمنی روانی و جسمی آنان زیان یا خطری وارد نمی کند.

اعاده وضعیت

7. دولت ها باید:

(الف) مصالح عالییه افراد قاچاق شده را در بطن تدابیر جبران خسارت قرار دهند؛

(ب) به افراد قاچاق شده وضعیت اقامت موقت یا دائم به عنوان شکلی از جبران خسارت اعطاء کنند، در مواردی که بازگشت امن به کشور مبدأ را نمی توان تضمین کرد، و ممکن است آنان در معرض اذیت و آزار یا نقض بیشتر حقوق بشر قرار داده شوند، یا اینکه

در راستای مصالح عالی‌ه شان نیست؛

(ج) به علل ریشه‌ای قاچاق به طور موثر رسیدگی کنند تا اطمینان حاصل شود که افراد قاچاق شده به وضعیت قبلاً موجود که آنان را در معرض خطر قاچاق دوباره یا نقض بیشتر حقوق بشر قرار می‌داد باز نمی‌گردند.

بازیافتن

8. دولت‌ها باید:

(الف) دوره‌های تامل و بازیافتن بی‌قید و شرطی را پیش‌بینی کنند که طی آن، تدابیر لازم برای بازیافت جسمی، روانی و اجتماعی افراد قاچاق شده، از جمله: مسکن، مشاوره و اطلاعات در مورد وضعیت و حقوق قانونی‌شان؛ کمک‌های پزشکی، روانشناسی و مادی؛ و فرصت‌های شغلی، آموزشی و مهارت‌ورزی، به طور مناسب فراهم شده است.

(ب) اطمینان حاصل کنند از اینکه دسترسی افراد قاچاق شده به کمک‌ها و مزایای دیگر تحت هیچ شرایطی به همکاری‌هایشان در جریان رسیدگی قضائی وابسته نیست.

گرامت

9. دولت‌ها باید:

(الف) اطمینان حاصل کنند که قوانین، ساز و کارها و روش‌هایی استقرار یافته‌اند تا افراد قاچاق شده، در صورت تمایل، قادر شوند:

(یک) خسارت مدنی در قبال جرایم مربوط به قاچاق، از جمله نقض قوانین کار، را دریافت کنند؛

(دو) قرارها یا دستورهای دادگاه‌های کیفری برای تادیه گرامت از سوی اشخاص محکوم‌بعلت ارتکاب جرایم مربوط به قاچاق را تأمین کنند؛

(سه) دسترسی به جبران خسارت از سوی دولت بابت صدمات و خسارات را تأمین کنند.

(ب) موانع مشترک میان افراد قاچاق شده برای اخذ گرامت بابت آسیب مادی و غیرمادی وارد شده را رسیدگی کنند. برای این منظور، آنان باید اطمینان حاصل کنند که:

(یک) همه افراد قاچاق شده حق قانونی قابل اجرائی برای اخذ غرامت دارند، صرف نظر از وضعیت مهاجرتی شان و اینکه مرتکبان جنایت بر آنان محکوم شده اند یا خیر.

(دو) افراد قاچاق شده به طور کامل و بدون درنگ، و در شکل و زبانی که متوجه می شوند از حقوق قانونی خود، از جمله حق دسترسی به راه های جبران خسارت از طریق رسیدگی مراجع قضایی، کار و اداری آگاهی یافته اند،

(سه) برای افراد قاچاق شده خواهان دسترسی به راه های جبران خسارت، صرف نظر از وضعیت مهاجرت شان، کمک های لازم برای این منظور، از جمله کمک های اجتماعی، معاضدت حقوقی و وکالت رایگان و با کیفیت، و در صورت لزوم مترجمان ماهر، فراهم شود.

(چهار) افراد قاچاق شده مجازند در جریان هر رسیدگی کیفری، مدنی، کار یا اداری، بدون خدشه دار کردن هر گونه ادعا یی که آنان ممکن است به حق ماندن دائمی تر به عنوان یک روش جبران خسارت فی حد ذاته داشته باشند به شکل قانونی در کشوری بمانند که در آن جبران خسارت خواسته شده است،

(پنج) قوانین و روش هایی مستقر است تا از ضبط درآمد حاصل از قاچاق و مصادره دارایی قاچاقچیان پشتیبانی کند، و به صراحت نشان می دهند که چنین درآمدها و دارایی هایی در وهله اول برای جبران زیان افراد قاچاق شده و در وهله دوم برای ارائه کلی راه های جبران خسارت برای افراد قاچاق شده در نظر گرفته شده اند.

(شش) تدابیر موثری استقرار یافته تا اجرای احکام تادیه خسارت از جمله احکام خارجی میسر باشد.

10. در مورد زنان و دختران قاچاق شده ای که در معرض خشونت جنسی و جنسیتی قرار گرفته اند، دولت ها باید خطرات بالقوه آسیب روانی، انگ زدن ها و طرد از اجتماع و خانواده که رسیدگی قضایی ممکن است بر آنان تحمیل کند را به حساب آورند و تدابیری برای حمایت کافی از از زنان و دختران تحت تاثیر ارائه دهند، در حالی که فرصت هایی برای درخواست غرامت از طریق غیر قضایی ایجاد می کنند.

کودکان قاچاق شده

11. دولت ها باید:

(الف) مطمئن شوند مصالح عالیه کودک مهم ترین دغدغه در وقت ارائه طرق جبران خسارت کودکان قاچاق شده است، با توجه به شرایط فردی کودک، از جمله سن، تربیت، پس زمینه قومی، فرهنگی و زبانی و نیازهای حمایتی او.

(ب) حق کودک به بیان آزادانه دیدگاه هایش در تمام امور موثر بر کودک را احترام گذارند. برای این منظور، دولت ها باید اطلاعات را بطور مؤثر در دسترس کودکان قاچاق شده قرار دهند. اطلاعات در تمام امور موثر در منافع آنان، از جمله وضعیت، حقوق، خدمات مهیا شده و پیوستن به خانواده یا روند بازگشت به وطن است.

(ج) اقداماتی برای اطمینان از آموزش کافی و مناسب، خصوصا در زمینه های حقوقی و روانشناسی، برای افرادی که با کودکان قاچاق شده در حقوق و تعهدات خاص آنان کار می کنند اتخاذ نمایند.

منبع: " گزارش Joy Ngozi Ezeilo ، گزارشگر ویژه در مورد قاچاق انسان، به ویژه زنان و کودکان، (A / HRC / 17/35) "، ضمیمه شماره یک

و. تعهد به ارائه پاسخ کیفری موثر

قاچاق انسان یک جرم و همچنین نقض حقوق بشر است. حقوق بین الملل دولتها را ملزم می کند از پاسخ موثر عدالت کیفری به قاچاق اطمینان حاصل کنند: پاسخی که برای پایان دادن به مصونیت از مجازات قاچاقچیان و تامین عدالت برای قربانیان است.

جرم انگاری قاچاق و بزه های مرتبط

دولت هایی که کاملا موفق به جرم انگاشتن قاچاق نمی شوند در تعهد خود به حمایت از قربانیان قاچاق و جلوگیری از قاچاق در آینده ناکام مانده اند. آنان همچنین نتوانسته اند ساختارهای ضروری را که در آن سازمان های دولتی بتوانند تحقیق، تعقیب و رسیدگی به موارد قاچاق انسان را با موازین لازم سعی و دقت به انجام رسانند ایجاد کنند. حقوق بین الملل، آنطور که در پروتکل قاچاق انسان آمده است (ماده 5) و در بسیاری اسناد حقوقی و سیاسی دیگر تایید شده است، از دولت ها می خواهد قاچاق، اجزاء آن و بزه های مرتبط را جرم انگارند. ارکان معاهدات بین المللی حقوق بشری و رویه های ویژه سازمان ملل متحد نیز جرم انگاری را به عنوان هم تعهد و هم جزء اصلی یک پاسخ موثر ملی به قاچاق انسان برشمرده اند.

چندین عنصر کلیدی در تعهد به جرم انگاری قاچاق وجود دارد:

• **جرم انگاری دور از هر گونه بزه فراملی یا دخالت گروه مجرمین سازمان یافته:** جرم قاچاق باید در قانون داخلی هر کشور، مستقل از ماهیت فراملی خود یا دخالت گروه سازمان یافته مجرمین، استقرار یابد.

• **استفاده از تعریف بین المللی:** همکاری های بین المللی در زمینه قاچاق نیازمند درک مشترکی از قاچاق است که، در یک تعریف مشترک منعکس شده است. دولت ها ملزمند اطمینان یابند تعریف ملی در همراهی با موازین بین المللی است. به عنوان مثال، تعریف ملی باید اذعان دارد که زنان، مردان و کودکان را می توان برای طیف وسیعی از اهداف استثماری قاچاق کرد؛ این تعریف باید اذعان دارد که عناصر جرم قاچاق کودکان از قاچاق بزرگسالان متفاوت است. و تعریف باید صراحت داشته باشد که رضایت قربانی مسئولیت کیفری مجرم را تغییر نمی دهد .

• **همدستی و مسئولیت در جرائم قاچاق:** جرم انگاری مشعر بر مسئولیت کیفری فردی عاملین است. سازماندهی، هدایت یا همدستی در ارتکاب جرایم قاچاق و تلاش برای ارتکاب چنین جرایمی نیز باید جرم محسوب شود. ماهیت قاچاق باعث می شود به ویژه مهم باشد که مسئولیت در قبال جرائم قاچاق باید به هر دو اشخاص حقیقی و حقوقی گسترش داده شود. اشخاص حقوقی، در این زمینه، ممکن است شرکت های تجاری و شرکت های فعال در طیف وسیعی از بخش هایی مانند گردشگری، تفریحات، مهمان پذیری، استخدام نیروی کار، فرزند خواندگی و ارائه خدمات پزشکی باشند.

• **جرم انگاری رفتار مرتبط:** اهمیت و لزوم جرم شناختن اجزاء فعل قاچاق و جرایم مربوط به طور فزاینده ای شناخته شده است. این امر شامل موارد نقض حقوق بشر است که به طور مستقیم با قاچاق مرتبط بوده است، مانند بهره کشی جنسی، کار یا خدمات اجباری، برده داری یا اعمال مشابه برده داری، بندگی بابت بدهی، بدترین اشکال کار کودکان و ازدواج اجباری. جرم انگاری مناسب رفتارهای همراه با آن، مانند تجاوز جنسی، خشونت جنسی، خشونت فیزیکی، پول شویی و فساد، می تواند به حمایت از پاسخ قوی عدالت کیفری کمک کند.

• **جرم انگاری استفاده از خدمات قربانی قاچاق:** این سوال که آیا استفاده از خدمات قربانیان قاچاق باید جرم محسوب شود هنوز حل و فصل نشده است. در حالی که پروتکل قاچاق انسان به آن اشاره ای نکرده است، کنوانسیون قاچاق اروپا از دولت های عضو می خواهد جرم شناختن استفاده آگاهانه از خدمات قربانی قاچاق را در نظر گیرند (ماده 19). این مسئله بعدا در زمینه برخورد با تقاضا برای قاچاق مورد بحث قرار می گیرد (نگاه کنید به بخش های زیر).

• **صلاحیت کیفری:** قوانین مربوط به اعمال صلاحیت کیفری، شرایطی را که تحت آن یک دولت مورد ملزم است اقتدار عدالت کیفری اش بر یک وضعیت خاص را نشان دهد شناسایی کرده است. برای موارد قاچاق، این قواعد در معاهدات مهم بین المللی و منطقه ای مقرر شده است. هدف آنها کاهش یا حذف پناهگاه های امن اداری و قضایی برای قاچاقچیان با تضمین این امر است که تمام اجزاء جرم و جنایت را در هر کجا که صورت گرفته است بتوان مجازات کرد. دغدغه دیگر این است که اگر بیش از یک کشور دلایلی بر صلاحیت خود دارند هماهنگی لازم تامین شود. قوانین اصلی از دولت ها می خواهد صلاحیت شان در قبال جرم قاچاق را اعمال کنند:

(الف) اگر جرم در سرزمین آنها یا بر عرشه کشتی تحت پرچم شان یا در هوایمای ثبت شده تحت قوانین آنها واقع شده است (اصل صلاحیت سرزمینی)؛ یا

(ب) هنگامی که مجرم در سرزمین شان است و آنها مجرم را با استناد به تابعیت یا هر جهت دیگری رد نمی کنند (اصل "استرداد یا تعقیب").

تحقیق موثر و تعقیب قاچاق

قاچاقچیان و همدستان شان به ندرت دستگیر، بازجویی و تعقیب یا محکوم می شوند. همانطور که قبلا اشاره شد، قربانیان قاچاق به ندرت مشخص و در اغلب موارد مجرم دانسته می شوند. قربانیان با وجود اینکه کلید تعقیب موفق به شمار می آیند، به ندرت در رسیدگی دستگاه کیفری به عنوان شاهد شرکت می کنند.

اصول و دستورالعمل های توصیه شده به صراحت اعلام می کنند " دولت ها تحت حقوق بین الملل مسئولیت دارند با سعی و دقت عمل کرده ... بازجویی و تعقیب قاچاقچیان را انجام دهند." (اصل دوم) این تعهد اعمال می شود، فارغ از این که اتهام متوجه یک مقام دولتی باشد یا عوامل غیر دولتی. حقوق بین الملل معاهدات، از جمله حقوق بشر، از موازین مذکور پشتیبانی می کند.

سنجش این که یک دولت تعهدش را جدی گرفته است تا به تحقیق و تعقیب موارد قاچاق بپردازد چگونه است؟ به طور کلی، بدترین مورد ساده ترین مورد برای تصمیم گیری راجع به آن است. دولتی که قاچاق را جرم نمی داند، دولتی که نتواند به بررسی هر مورد قاچاق بپردازد، دولتی که نتواند از هیچ قربانی محافظت کند یا به تعقیب قضایی عاملان اقدام کند، زمانی که شواهد قابل اعتمادی از وجود معضل قاچاق در دست است، واضحا معیارهای سعی و دقت را رعایت نمی کند. در موارد کمتر واضح، ارزیابی اینکه آیا اقدامات انجام شده نشان می دهد دولت مذکور در تحقیق و تعقیب بزه قاچاق جدی بوده لازم است.

تحولات حقوقی و سیاسی دهه گذشته تایید کرده اند که تعهد به تحقیق و تعقیب قاچاق هم نیازمند توجه به موارد زیر است:

سعی و دقت در تحقیق موارد قاچاق

در پرونده Rantsev علیه قبرس و روسیه، دادگاه اروپایی حقوق بشر تعهد دولت های عضو کنوانسیون اروپایی حقوق بشر به بررسی موارد قاچاق را مورد شناسایی قرار داد. دادگاه بر نیاز به کامل و موثر بودن چنین تحقیقاتی تاکید کرد: دربرداشتن همه جنبه های اتهام قاچاق، از استخدام تا استثمار. دادگاه سپس اشاره کرد این تعهدات مثبت نسبت به دولت های مختلفی که به طور بالقوه در قاچاق انسان

دخیلند - دولت های مبداء، دولت های محل گذر و دولت های مقصد- اعمال می شود. دادگاه تایید کرد دولت ها ملزمند " تدابیر مورد نیاز و در دسترس به منظور حفظ شواهد مرتبط با موضوع را اتخاذ کنند، فارغ از اینکه در قلمرو کشور تحقیق کننده قرار گرفته اند یا خیر" و این که "علاوه بر تعهد به انجام دادن تحقیق داخلی در رسیدگی به حوادث درون سرزمین های شان، کشورهای عضو همچنین مکلف به همکاری موثر با مقامات مربوط دیگر دولت های دخیل در تحقیقات حوادثی اند که خارج قلمرو آنها" رخ داده است.

• **رفتار و همکاری با قربانیان:** پیگرد موثر قاچاق مستلزم همکاری قربانیان است. اگر قربانیان از طرح شکایت منع یا دلسرد شوند، آنگاه این امر تاثیر مستقیمی بر توانایی نظام عدالت کیفری در تحقیق و تعقیب پرونده های قاچاق خواهد داشت.

• **آموزش، توانمندسازی و متخصص کردن مقامات عدالت کیفری:** یک پاسخ موثر عدالت کیفری به قاچاق نیازمند مقامات آموزش دیده و صلاحیت دار است. منابع حقوقی و سیاسی تایید می کنند آموزش رویکردی حقوق بشری با هدف تقویت ظرفیت مقامات عدالت کیفری در حمایت از قربانیان و احترام و ترویج حقوق آنان باید اتخاذ کند. علاوه بر دریافت مهارت ها و آموزش آگاه کننده، مقامات و سازمان های عدالت کیفری همچنین باید سازمان یافته، توانمند و متمکن به نحوی باشند که آنان را به پاسخ دهی مناسب و موثر به جرم قاچاق قادر سازد. این امر برای مثال ممکن است نیازمند احراز صلاحیت تحقیقاتی تخصصی و ویژه ای باشد.

• **وارد کردن دیدگاه جنسیتی:** حقوق معاهدات بین المللی و منطقه ای بر اهمیت حصول اطمینان از ورود دیدگاه جنسیتی در پاسخ های داده شده به قاچاق، از جمله پاسخ عدالت کیفری، اشاره دارد. مردان و پسران اغلب به عنوان قربانیان قاچاق و استثمار مرتبط با آن نادیده گرفته شده اند. آسیب وارد شده به آنان ممکن است کمتر گزارش شده باشد و کارگزاری های عدالت کیفری ممکن است کمتر به تحقیق و تعقیب چنین مواردی مایل باشند. زنان و دختران اغلب به طرق خاص و همچنین با تأثیر خاص بر جنسیت شان قاچاق می شوند. شکست کارگزاری های ملی عدالت کیفری در وارد کردن دیدگاه جنسیتی به کارشان ممکن است آسیب وارد شده به قربانیان را تشدید و پاسخ های داده شده در پایان دادن به مصونیت از مجازات و تامین عدالت را کمتر اثربخش کند.

• **حقوق متهمان و حق برخورداری از محاکمه عادلانه:** پاسخ حقوق بشری به قاچاق نیازمند محترم شماردن و حمایت از حقوق همه اشخاص است. پیگرد قاچاقچیان هرگز نمی تواند به زیان قواعد بین المللی حاکم بر اجرای عدالت باشد. این قوانین حق برخورداری همه افراد از محاکمه منصفانه

و علنی در یک دادگاه صالح، مستقل و بی طرف تشکیل شده به موجب قانون را تضمین می کند.

• **ضمانت های اجرائی:** این امر به طور گسترده به رسمیت شناخته شده است که ضمانت های اجرائی بخش اساسی پاسخ ملی به قاچاق به شمار می آیند. حقوق بین الملل از دولتها می خواهد اطمینان حاصل کنند بزه قاچاق و موارد مربوط نقض حقوق بشر موضوع تحریم های موثر و متناسبند. تحریم های ضعیف می توانند تلاش های عدالت کیفری را تضعیف کند و ممکن است قربانیان را با عدم ارائه حمایتی که سزاوارش می باشند ناکام سازد. از سوی دیگر، تحریم های سخت یا بسیار شدید مانند حداقل شرایط حبس اجباری یا مجازات اعدام، ممکن است حقوق بشر مورد نیاز و موازین عدالت کیفری را محقق نسازد.

• **مصادره و انتقال دارایی ها:** قاچاق جرم بسیار سودآور و نسبتاً عاری از خطری است. پاسخ موثر عدالت کیفری نیازمند برداشتن گام هایی است تا اطمینان حاصل شود قاچاق به حامیان مالی، سازمان دهندگان و ذینفعان از آن پاداش نمی دهد. حقوق بین الملل معاهدات تعهد دولت ها به مصادره و ضبط دارایی قاچاق و حصول اطمینان از هم راستا بودن قوانین و نهادهای شان در این کار را تایید میکند. اصول و دستورالعمل های توصیه شده (اصل 16 و رهنمود 4.4) و همچنین کنوانسیون قاچاق اروپا (ماده 23.3) دولت ها را به پیدا کردن راه های استفاده از دارایی های مصادره در حمایت از قربانیان قاچاق انسان تشویق می کند.

• **همکاری بین المللی:** ساز و کارهای غیررسمی همکاری، از قبیل تبادل اطلاعات بین سازمان های ملی مجری قانون، و همچنین ابزار قانونی مانند استرداد و همیاری های حقوقی، طرق مهم حذف پناهگاه های امن برای قاچاقچیان بوده و در نتیجه به میزان بالای مصونیت از مجازاتی که آنان در حال حاضر بهره می برند پایان داده و عدالت را برای قربانیان تامین می کند. حقوق بین الملل دولتها می خواهد برای مثال، با تبدیل قاچاق به جرم دارای قابلیت استرداد مجرم و پذیرفتن اصل "استرداد یا تعقیب" چنین همکاری هایی را تسهیل کنند. حقوق بشر نیز محدودیت هایی در طرق انجام دادن چنین همکاری هایی اعمال می کند.⁷

ز. پیشگیری از قاچاق

پیشگیری در مقوله قاچاق انسان، بر اقدامات مثبت برای متوقف کردن وقوع افعال آتی قاچاق دلالت دارد. سیاست ها و فعالیت های شناخته شده تحت عنوان "پیشگیری" در پرداختن به علل قاچاق در نظر گرفته می شوند. علل مذکور به طور کلی به عنوان عواملی مورد تعریف عام قرار گرفته اند که (الف) آسیب پذیری قربانیان و قربانیان بالقوه را افزایش دهند، (ب) تقاضا برای کالاها و خدمات تولید شده توسط افراد قاچاق شده را ایجاد یا حفظ کنند؛ و (ج) محیطی را ایجاد یا حفظ کنند

⁷ See further Association of Southeast Asian Nations, *ASEAN Handbook on International Legal Cooperation in Trafficking in Persons Cases* (2010).

که در آن قاچاقچیان و همدستان شان می توانند با مصونیت از مجازات عمل کنند.

حقوق بین الملل تایید می کند دولت ها برای جلوگیری از بروز فعل زیان بار از نظر بین المللی، مانند قاچاق مسئولیتی دارند. موازین لازم در این تعهد، باری دیگر، همان سعی و دقت است: دولت لازم است " تمام اقدامات معقول و لازم " برای جلوگیری از وقوع حادثه معینی را به انجام رساند. تصمیم بر آنچه در این زمینه " معقول و لازم " است به نظر گرفتن موضوعات قضیه و شرایط پیرامونی آن، از جمله صلاحیت های دولت، نیازمند است. معاهدات اصلی قاچاق اعلام کننده تعهد به پیشگیری است، همانگونه که منابع "حقوق نرم"، مانند قطعنامه ها و اسناد سیاست ارکان سازمان ملل متحد و سازمان های بین دولتی منطقه ای و مکتوبات ارکان معاهدات حقوق بشری و رویه های ویژه این مهم را به انجام می رسانند .

رویکرد مبتنی بر حقوق بشردر امر قاچاق ممکن است در استفاده از برخی راهبرد های پیشگیری مشترک سولاتی برانگیزد یا محدودیت هایی طرح کند. مهم ترین محدودیت این است که پاسخ به قاچاق حقوق استقرار یافته را نباید نقض کند (نگاه کنید به بخش زیر). پیامدهای عملی این قاعده در جلوگیری از قاچاق، بعدا در ذیل مورد بررسی قرار گرفته است.

پیشگیری از طریق برخورد با آسیب پذیری در برابر قاچاق

در حالی که درک ما از قاچاق آنقدرها هم کامل نیست، روشن است عوامل خاصی می توانند یک فرد، گروه اجتماعی یا جامعه را بیشتر در برابر قاچاق و استثمار مرتبط با آن آسیب پذیر کنند. این عوامل عبارتند از فقر و نابرابری و همچنین موارد نقض حقوق بشر از قبیل تبعیض و خشونت- جنسیتی- که همگی شان به ایجاد محرومیت های اقتصادی و شرایط اجتماعی محدود کننده انتخاب فردی و آسان کننده فعالیت قاچاقچیان و استثمارگران کمک می کنند. معمولا این عوامل تاثیر متفاوت و نامتناسبی بر گروه هایی دارد که در حال حاضر فاقد قدرت و موقعیت در جامعه اند، از جمله زنان، کودکان، مهاجران (به خصوص مهاجران غیرقانونی)، پناهندگان آوارگان داخلی.

آسیب پذیری ها در برابر قاچاق می توانند کوتاه مدت یا بلند مدت، خاص یا عام، شکلی، سیاسی، اقتصادی یا ساختاری باشد. شناخت ماهیت آسیب پذیری های خاص می تواند به حصول اطمینان از این که پاسخ ها هدف گذاری شده، مناسب و موثرند کمک کند. نمونه ای از یک آسیب پذیری کوتاه مدت خاص که بارها و بارها از جمله توسط چندین رکن معاهدات حقوق بشری به رسمیت شناخته شده است، آسیب پذیری ناشی از فقدان اطلاعات در مورد گزینه های مهاجرت امن و خطرات مرتبط با قاچاق حادث می شود. به این آسیب پذیری از طریق طرح هایی با هدف بالا بردن سطح آگاهی مهاجران بالقوه، از جمله کسانی که می توانند قاچاق شوند، با اقدامات احتیاطی مناسب و مشاوره در مورد چگونگی جلوگیری از

افتادن تحت کنترل قاچاقچیان می توان پرداخت. فقر و فقدان طریق برای مهاجرت امن، قانونی و غیر استثماری آسیب پذیری را به طرق بسیار پیچیده تر افزایش می دهد و نیازمند رویکرد های بلند مدت جامع تری می باشد.

رویکرد حقوق بشری در قاچاق مشعر بر این است که احتمال قاچاق و استثمارشدن افراد با تضمینات حقوق بشری کاهش می یابد. چنین رویکردی ما را ملزم می کند علل این امر را بررسی کنیم که چرا برخی مردم قاچاق می شوند و برخی دیگر خیر. چرا برخی افراد آماده اخذ تصمیم برای مهاجرت خطرناکند و برخی دیگر خیر. چرا برخی افراد آسان تر از دیگران و به روش های مختلف استثمار می شوند. درک درست از آسیب پذیری در برابر قاچاق باید به اقدامات پیشگیرانه ای بیانجامد که واقع بینانه، موثر و رعایت کننده حقوق بشرنند. این همچنین باید به رفتار موثرتر با قربانیان برای مثال از طریق تدابیر پشتیبانی و برنامه های ادغام مجدد آگاهانه تر کمک می کند.

دولت ها تکلیف قانونی دارند تا از قاچاق و نقض حقوق بشر مربوط از طریق پرداختن به آسیب پذیری جلوگیری کنند. با این حال، هنوز وضوح کافی در مورد آنچه معنی عملی این گزاره است موجود نیست. پروتکل قاچاق، برای مثال، از دولت های عضو می خواهد " برای کاهش عواملی مانند فقر، عقب ماندگی و نبود برابری فرصت ها که افراد، به ویژه زنان و کودکان، را در برابر قاچاق آسیب پذیر می سازد ... اقداماتی را اتخاذ یا تشدید کنند " (ماده 9.4). سند همساز با این پروتکل، یعنی کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، نیز از دولت ها می خواهد به شرایط اجتماعی و اقتصادی نامطلوبی که گمان می رود در میل مهاجرت و لذا آسیب پذیری قربانیان قاچاق دخیل است رسیدگی کنند (ماده 31.7). هر دو معاهده نیاز به آموزش و افزایش آگاهی با هدف بهبودی درک از قاچاق، برانگیختن حمایت جامعه از اقدام علیه قاچاق، و ارائه مشاوره و هشدار نسبت به گروه های خاص و افرادی که ممکن است در معرض خطر قربانی شدن باشند را برجسته می کنند. کنوانسیون قاچاق اروپا مقرراتی مشابه دارد (ماده 5-6).

بر اهمیت پرداختن به آسیب پذیری در مقابل قاچاق، توسط مجمع عمومی، شورای اقتصادی و اجتماعی و شورای امنیت سازمان ملل متحد، نهادهای حقوق بشری سازمان ملل و از طریق طیف وسیعی از اسناد سیاست های منطقه ای و بین المللی تاکید شده است. اصول و دستورالعمل های توصیه شده اقدامات ویژه برای کاهش آسیب پذیری مانند: ارائه اطلاعات دقیق به مهاجران بالقوه؛ گسترش تلاش های جمعی در رساندن اطلاعات واقع بینانه برای آگاهی جوامع در مورد قاچاق؛ و گسترش فرصت ها برای مهاجرت قانونی، پر منفعت و غیر استثماری نیروی کار را برجسته می سازند.

بندهای زیر برخی مسائلی که ممکن است در پرداختن به اشکال خاص آسیب پذیری های مربوط به قاچاق بوجود آیند را شناسایی کرده اند.

آسیب پذیری مربوط به فقر و نابرابری

محدودیت‌هایی که فقر بر گزینه های زندگی می تواند داشته باشد افراد را به پذیرفتن مخاطرات و تصمیم گیری در مورد زندگی و آینده شان به نحوی وا می دارد که اگر نیازهای اولیه خود را تأمین کرده بودند هرگز این کار را انجام نمی دادند. نابرابری عامل اضافی است که به آسیب پذیری کمک می کند. نابرابری می تواند با ثروت، درآمد و فرصت ها مربوط باشد. نابرابری هایی که بر قاچاق اثر می گذارند داخل و همچنین بین کشورها وجود دارند. در کوتاه سخن، قاچاق به ناچار جابجایی افراد از مناطق و کشورهای با ثروت، درآمد و فرصت های نسبتاً کمتر به مناطق و کشورهای با ثروت، درآمد و فرصت های نسبتاً بیشتر را دربر می گیرد.

فقر و آسیب پذیری در برابر قاچاق

این موضوع به طور گسترده ای اذعان شده است که بهبودی شرایط اقتصادی و اجتماعی در کشورهای مبدا و اقدامات برای مقابله با فقر شدید موثرترین راه پیشگیری از قاچاق به حساب می آید. در میان طرح های اجتماعی و اقتصادی، آموزش بهبودی یافته و فرصت های شغلی بیشتر برای مردمان هدف اصلی قاچاقچیان بدون شک به جلوگیری از قاچاق انسان کمک می کند.

منبع: گزارش توضیحی شورای اروپا.

پرداختن به فقر و نابرابری باید اولویتی برای همه کشورها و برای سازمان های بین دولتی که نماینده آنها و ترویج دهنده منافع شان اند باشد. در حالی که این هدفی وسیع و درازمدت است که از مقوله قاچاق فراتر می رود، اقدامات متعددی هست که می تواند در این جهت انجام شود تا به طور خاص به جنبه هایی از فقر و نابرابری که مستقیماً به قاچاق مربوطند پرداخته شود. این خدمات عبارتند از: فرصت های آموزشی بهتر، به خصوص برای زنان و کودکان؛ دسترسی بهتر به اعتبارات، تأمین مالی و منابع تولیدی، به ویژه برای زنان؛ و اقدامات حقوقی و اجتماعی برای اطمینان از حقوق کارگران، از جمله حداقل دستمزد که سطح مناسب زندگی را میسر می سازد.

آسیب پذیری مربوط به تبعیض و خشونت علیه زنان

اسناد مهم حقوق بشری، چه بین المللی و چه منطقه ای، تبعیض با زمینه هایی از قبیل نژاد، جنس، زبان، مذهب، اموال، تولد، تابعیت، منشاء قومی یا اجتماعی، یا هر وضعیت دیگر را منع می کند. تبعیض را می توان به قاچاق از راه های متعددی پیوند داد. این امر اتفاقی نیست که کسانی که به احتمال زیاد تر قاچاق می شوند (مهاجران غیرقانونی، افراد بدون تابعیت، غیر شهروندان و پناهجویان، اعضای گروه های اقلیت) به ویژه در مقابل تبعیض و تعصب، بر اساس نژاد، قومیت، مذهب و یا دیگر عوامل مشخصه شان حساس می باشند. برخی گروه ها مانند زنان

و دختران مهاجر، در قبال تبعیض‌های متعدد و چند جنبه‌ای آسیب‌پذیر می‌باشند. علاوه بر افزایش خطر گرفتار شدن در قاچاق، نگرش‌های تبعیض‌آمیز، برداشت‌ها و شیوه‌ها به شکل دادن و دامن زدن به تقاضا برای قاچاق کمک می‌کنند.

تبعیض نژادی و جنسیتی در تشخیص و استفاده از حقوق اقتصادی و اجتماعی هم عامل مهمی در مستعد کردن افراد بیشتر در ابتلاء به قاچاق است. در هر دو این موارد، تاثیر تبعیض به‌گزینه‌های زندگی کمتر و فقیرانه‌تر می‌انجامد. این عدم انتخاب واقعی است که می‌تواند به نوبه خود، زنان و دختران را آسیب‌پذیرتر از مردان سازد و برخی ملیت‌ها و قومیت‌ها را در قبال قاچاق شدن تحت برخی موقعیت‌ها بیشتر آسیب‌پذیر سازد- آنجا که اقلیتند یا هنگامی که در فقر یا بی‌ثباتی بعد از جنگ یا گذار سیاسی زندگی می‌کنند.

نکته مهم آنکه، در حالی که قاچاق به خودی خود شکلی از خشونت علیه زنان است، خشونت اعمال شده علیه زنان یا در وهله اول تاثیر گذار بر ایشان همچنین می‌تواند عاملی باشد که آنان را در مقابل قاچاق بیشتر آسیب‌پذیر می‌کند. به عنوان مثال، زنان ممکن است تمهیدات خطرناک مهاجرت به منظور فرار از تبعیض جنسیتی تثبیت شده، از جمله خشونت خانوادگی و عدم حمایت در برابر چنین خشونتی را بپذیرند. زنان همچنین ممکن است بیش از مردان در مقابل زور و قدرت در مرحله استخدام آسیب‌پذیر باشند، و حساسیت‌شان به قاچاق شدن در وهله اول افزایش یابد. کشورها، به خصوص کشورهای مبدأ، می‌توانند با آسیب‌پذیری در قبال قاچاق مربوط به تبعیض و خشونت علیه زنان از رهگذر طیف وسیعی از اقدامات عملی، مانند ارائه سرپناه امن با تجهیزات پزشکی، روانی و حقوقی به زنان تحت خشونت برخوردار کنند. اقدامات دراز مدت تری که به دنبال رسیدگی به علل اجتماعی، فرهنگی و ساختاری خشونت‌اند نیز مهم می‌باشند. این اقدامات ممکن است اصلاح قانونی باشد که یا علیه زنان تبعیض‌قائل شده یا نتواند به خشونت علیه زنان بپردازد؛ و حصول اطمینان از تحقیقات و رسیدگی فوری به شکایات مربوط به خشونت علیه زنان؛ تامین دسترسی به راه‌حل‌های موثر برای خشونت مبتنی بر جنسیت؛ و اجرای طرح‌هایی به منظور آموزش مقولات خشونت علیه زنان به مقامات دولتی و مرتبط.

آسیب‌پذیری ویژه کودکان، از جمله کودکان بدون همراه و جدا مانده

حقوق بین‌الملل اذعان داشته است کودکان، به سبب وابستگی به دیگران برای امنیت و رفاه‌شان، در مقابل قاچاق و استثمار مرتبط با آن آسیب‌پذیر می‌باشند. این حقوق، بنابراین، حقوق خاص مراقبت و حمایت را به کودکان اعطاء می‌کند. پاسخ‌های مناسب به آسیب‌پذیری کودک باید بر اساس درک واقعی چنین آسیب‌پذیری طور خاص بنا شود، این که چرا برخی کودکان قاچاق می‌شوند و برخی دیگر خیر.

همه اقدامات انجام شده برای کاهش آسیب‌پذیری کودکان در برابر قاچاق باید با هدف بهبودی وضعیت‌شان- به جای صرفاً جلوگیری از رفتارهایی از قبیل مهاجرت برای کار-باشد، که با وجود نامطلوب بودن، به خصوص

برای کودکان کم سن و سال تر، ممکن است لزوماً استثماری نباشد یا به قاچاق منجر نشود. همچنین مهم است اذعان شود که کودکان یک گروه همگن نیستند: کودکان بزرگتر نیازها، انتظارات و آسیب پذیری های متفاوتی از کودکان جوان تر دارند، دختران و پسران می توانند به همین نحو تفکیک شوند.

اقداماتی برای کاهش آسیب پذیری کودکان در برابر قاچاق

- اطمینان از این که اسناد حقوقی مناسب (از جمله مدارک تولد، شهروندی و ازدواج) مهیا و در دسترس است؛
  - سخت کردن مقررات گذرنامه و روادید در کودکان، به ویژه صغیران بدون همراه و صغیران با همراه اما نه با همراهی یک عضو خانواده؛
  - بهبودی دسترسی کودکان به فرصت های آموزشی و افزایش سطح حضور در مدرسه، به ویژه توسط دختران؛
  - حمایت از کودکان در برابر خشونت از جمله خشونت خانوادگی و جنسی؛
  - مبارزه با تبعیض علیه دختران؛
  - افزایش آگاهی عمومی از ماهیت و اثرات غیرقانونی قاچاق و استثمار کودکان.
- منبع: اصول و دستورالعمل های توصیه شده حقوق بشر و قاچاق انسان: تفسیر

آسیب پذیری در شرایط جنگ و پس از جنگ

قاچاق یکی از ویژگی های مخاصمات مسلحانه و همچنین شرایط پس از جنگ است. در طول جنگ، افراد ممکن است ربوده شده یا در غیر این صورت توسط گروه های مسلح و نظامی قاچاق شوند تا به ارائه خدمات کاری، نظامی و جنسی بپردازند. حتی پس از قطع مخاصمات، مردم غیر نظامی ممکن است تحت فشارهای شدید اقتصادی یا دیگر فشارها به حرکت واداشته شوند، و در نتیجه به ویژه در برابر تهدید، اجبار و فریب آسیب پذیر باشند. اقتصادهای زمان جنگ و پس از جنگ اغلب بر فعالیت های جنایی بنا شده اند، که می توانند به سرعت گسترش یابند تا قاچاق را شامل شوند. نظام های عدالت کیفری ضعیف یا ناکارآمد این وسیله را فراهم می کنند که قاچاقچیان و همدستانشان بتوانند با مصونیت از مجازات عمل کنند. مناطق جنگی خشن و بی قانون اغلب نقاط مبدا، گذر یا مقصد قربانیان قاچاق می شوند. حضور نیروهای نظامی یا حافظ صلح بین المللی می تواند تهدید اضافی قاچاق و استثمار مرتبط باشد و زنان و دختران در معرض خطر خاص قرار گیرند. حقوق بین الملل و سیاست های بین المللی نیازمند اقدام برای رسیدگی به آسیب پذیری های خاص افراد

گرفتار در مناقشات می باشد. به حدی که شرایط، علت یا عواقب آن دارای بعدی جنسیتی است، ضروری است اطمینان حاصل شود پاسخ ها هم دیدگاه جنسیتی مناسبی را وارد کرده اند.

پیشگیری از طریق پرداختن به تقاضا

قاچاق بازار جهانی را تغذیه می کند که به دنبال نیروی کار ارزان، غیر قانونی و قابل بهره برداری و کالا و خدماتی است که چنین نیروی کاری می تواند تولیدش کند.

عطف به این مهم، از دولت ها و دیگر دست اندرکاران خواسته شد تقاضا را به عنوان بخشی از مشکل قاچاق مورد بررسی قرار دهند و به کاهش تقاضا به عنوان بخش مهمی از یک رویکرد جامع برای پیشگیری اذعان کنند.

این امر دشوار و گاه اختلاف بر انگیز است که بر روی تقاضا تمرکز کنیم، و این حقیقت که هیچ درک مشترکی از آنچه در واقع به معنی "تقاضا" است وجود ندارد مسائل را پیچیده تر از پیش می کند. برای مثال، لفظ تقاضا وقتی در قاچاق استعمال می شود، می تواند بر همه چیزهای کاملاً متفاوت دلالت کند: به عنوان نمونه، تقاضای کارفرما برای نیروی کار ارزان و قابل بهره برداری. تقاضای مصرف کننده برای کالا یا خدمات تولید یا ارائه شده توسط افراد قاچاق شده؛ و حتی تقاضای به وجود آمده توسط استثماریان و دیگرانی که در فرایند قاچاق دخیلند، مانند استخدام کنندگان، واسطه ها و متصدیان حمل و نقل، که به قاچاق و قربانیان تکیه دارند تا تولید درآمد کنند. تمایز همچنین می تواند بین خود تقاضا، و اسباب و عواملی باشد که می تواند آن را شکل دهد. البته، تقاضا نمی تواند جدا از عرضه در نظر گرفته شود - دست کم از این جهت که عرضه به خوبی ممکن است تقاضای خودش را تولید کند. به عنوان مثال، در دسترس بودن نیروی کار داخلی ارزان و قابل بهره برداری خود می تواند به ایجاد تقاضا برای کار استثماری داخلی در سطحی کمک کند که در غیر این صورت ممکن نبود وجود داشته باشد. همچنین، برخی استدلال می کنند تقاضا برای تن فروشی بازار افراد قاچاق شده برای تن فروشی را گرم می کند.

حقوق معاهدات بین المللی از دولت ها می خواهد حداقل برخی اقدامات برای تضعیف تقاضایی که بهره برداری مربوط به قاچاق را می پروراند به انجام رسانند. با این حال، مقررات مربوط به تقاضا بسیار عمومی بوده و دشوار است اقدامات خاصی را جداگانه در نظر بگیریم. به عنوان مثال، پروتکل قاچاق انسان از دولت های عضو می خواهد " اقدامات تقنینی و تدابیر دیگر از جمله اقدامات آموزشی، اجتماعی و فرهنگی، منجمله از طریق همکاری های دو جانبه و چند جانبه برای تضعیف تقاضایی که پرورنده تمام اشکال استثماری افراد، به ویژه زنان و کودکان، بوده منجر به قاچاق می شود، را اتخاذ یا تشدید کنند " (ماده 9.5). کنوانسیون قاچاق اروپا مقررات مشابهی را در بر دارد، همراه با فهرستی از حداقل اقداماتی که دولت های عضو باید اتخاذ کنند (ماده 6).

چندین رکن معاهده حقوق بشر سازمان ملل متحد و رویه های ویژه به این موضوع، به ویژه نیاز به افزایش آگاهی عمومی از ماهیت غیرقانونی و استثمار قاجاق انسان پرداخته اند. اسناد سیاست بین المللی و منطقه ای تایید بیشتری از درک رو به رشد نیاز دولت ها به در نظر گرفتن تقاضا به عنوان علت ریشه ای قاجاق و عامل کلیدی هرگونه راهبرد پیشگیری موثر ارائه می کنند. با این حال، باری دیگر، فقدان تخصیص در چگونگی پرداختن عملی به تقاضا وجود دارد.

اکنون مفید است بررسی کنیم چگونه حقوق بشر می تواند به نمایانند محتوای ذاتی این تعهد به رسیدگی به تقاضاء قاجاق کمک کند (فصل دوم در بخش بالا را نیز نگاه کنید). چهارچوب متن زیر رهنمود هایی در تاملاتی بر رویکرد حقوق بشری در پرداختن به تقاضاء قاجاق فراهم می کند.

ملاحظات بر رویکرد حقوق بشری در پرداختن به تقاضاء قاجاق

دامنه شمول و تمرکز

- تعهد به رسیدگی کردن تقاضاء قاجاق در وهله نخست با کشوری است که استثمار در آن واقع شده است، زیرا در این کشورهاست که هم تقاضاء مصرف کنندگان و هم تقاضاء کارفرمایان اصولاً به وجود آمده است.
- ارتباط بین عرضه و تقاضاء، که در بالا ذکر شد، همچنین بر پاره ای تعهدات کشورهای مبدا دلالت دارد.
- کاهش تقاضاء مورد نیاز بموجب حقوق بین الملل به تقاضاء برای خدمات جنسی استثمار محدود نیست بلکه تقاضاء برای طیف گسترده ای از شیوه های استثمار مشخص شده در تعریف بین المللی قاجاق را نیز شامل است.
- دولت ها در حقوق بین الملل از نظام مند کردن تن فروشی آنگونه که در نظر مناسب می دانند، البته بنا به تعهد شان به حمایت و ترویج حقوق بشر تمام افراد در حوزه تحت صلاحیت خود منع نشده اند.

تقاضاء و تبعیض

- تقاضاء در عرصه قاجاق اغلب توسط رفتارهای تبعیض آمیز (از جمله نگرش های فرهنگی) و باورها شکل گرفته است. زنان می توانند برای انواع خاصی از استثمار ترجیح داده شوند، زیرا آنان را ضعیف می پندارند و کمتر احتمال دارد ابراز وجود یا ادعای حقوقی را کنند که به آن محققند. برخی گروه های قومی یا نژادی ممکن است برای بهره

برداری های مربوط به قاچاق هدف قرار گیرند و این بر اساس مفروضات نژادپرستانه یا فرهنگی تبعیض آمیزی است که برای مثال به مسائل جنسی، میزان فرمانبرداری یا توانمندی های کاری مربوط می شود.

- تقاضاء برای روسپیگری عرضه شده از طریق قاچاق ممکن است رفتارهای تبعیض آمیز و اعتقادات بر اساس هر دو عامل نژاد و جنسیت را منعکس کند.

- راهبردهای مبتنی بر حقوق در رسیدگی به تقاضاء قاچاق باید بر رفتارها و باورهای تبعیض آمیز، به ویژه آنهایی که علیه زنان و مهاجران است تمرکز یابد.

نقش دولت

- دولت ها قادرند تقاضاء برای کالاها و خدمات تولید شده توسط قاچاق را از طریق قوانین و سیاست ها در طیف وسیعی از مسائل شکل دهند، از جمله در زمینه های مهاجرت، اشتغال، رفاه و توسعه اقتصادی. به عنوان مثال، عدم فراهم آوردن حمایت های قانونی برای افراد خاص، مانند کارگران خانگی، " هنرمندان " یا کارگران مهاجر، محیطی ایجاد می کند که تشویق کننده تقاضا است.

- قوانین و سیاست هایی که تبعیض را نهادینه ساخته اند همچنین می توانند تقاضاء را شکل دهند، همانطور که شکست دولت در به چالش کشیدن نگرش های اجتماعی تبعیض آمیز، شکل گیری شیوه ها و اعتقادات را به طور موثر سبب می شوند.

- با حفظ قاچاق به عنوان جرم و جنایت کم خطر با سود بالا، شکست دولت در تحقیق، تعقیب و مجازات قاچاق و استثمار مرتبط با آن می تواند به تقاضای ایجاد شده از سوی قاچاقچیان و استثمارگران کمک کند.

- شکست دولت در حمایت از حقوق افراد خاص، از جمله زنان، کودکان و مهاجران، بیشتر می تواند به ایجاد تقاضا با تشدید آسیب پذیری کمک کند، و در نتیجه ، قابلیت بهره کشی را فزونی دهد.

اهمیت حمایت از نیروی کار

- مقررات ضعیف یا ناقص الاجراء کار در کشورهای مقصد، تقاضاء برای نیروی کار قاچاق را حفظ میکند. جایی که کارگران سازمان یافته اند و جایی که مقررات کار در زمینه دستمزد ها، ساعات و شرایط کار، و بهداشت و ایمنی، تحت نظارت و اجرا قرار دارد تقاضاء برای کار یا خدمات افراد قاچاق شده یا وجود ندارد یا به شکل قابل توجهی پایین تر است.

- راهبردهای مبتنی بر حقوق در مقابله با تقاضای نیروی کار ارزان و

قابل کنترل با این اوصاف باید از طریق چارچوب های قانونی به درستی نظارت شده، برای تمام افراد، از جمله مهاجران و کسانی که در اقتصاد غیررسمی به کار مشغولند حفظ ایمنی کافی کارگران را هدف قرار دهند.

عدم نقض حقوق استقرار یافته

• راهبردهای مبتنی بر حقوق بشر برای برخورد با تقاضاء مربوط به قاچاق نباید حقوق استقرار یافته، به ویژه حقوق کسانی که قاچاق شده اند یا مهاجران، آوارگان داخل کشورها، پناهندگان یا پناهجویان را موضوع چانه زنی و توافق قرار دهد.

منبع: اصول و دستورالعمل های توصیه شده حقوق بشر و قاچاق انسان : تفسیر

پیشگیری، از طریق برخورد با فساد و تبانی

در بسیاری موارد قاچاق، دخالت مستقیم یا غیر مستقیم مقامات دولتی در برخی سطوح اغلب ادعا شده است. دخالت مستقیم به شرايطی اطلاق می شود که به موجب آن مقامات دولتی مثلا در هیات استخدام کننده، واسطه یا استثماری در واقع بخشی از فرآیند قاچاق به شمار می آیند. همچنین بسیاری انواع دیگر دخالت مستقیم کمتر رسمی (نگاه کنید به چهارچوب متن پایین) وجود دارد. همدستی بخش دولتی در قاچاق، چه مستقیم و چه غیر مستقیم، اعتماد به حاکمیت قانون و عملکرد عادلانه فرآیند عدالت کیفری را تضعیف می کند. این امر تقاضاء برای بازارهای غیر قانونی مانند قاچاق را تشدید می کند، به گروه های تبهکاری سازمان یافته کمک می کند از اجرای عدالت جلوگیری کنند، آسیب پذیری قربانی را وخامت می بخشد، و ادای تکالیف دولت ها به تحقیق و تعقیب با سعی و دقت پرونده های قاچاق را تقریبا غیر ممکن می سازد.

پرسنل مأموریت های نظامی، صلح بانی، انسان دوستانه و دیگر مأموران بین المللی، همچنین ممکن است در قاچاق و استثماری مرتبط با آن نقش داشته باشند. این مسئله پیچیده ای است و اجزاء آن هنوز به طور کامل شناخته نشده است. بدیهی است، حضور بین المللی عمدتا مردان به احتمال زیاد به تشدید تقاضا برای کالاها و خدمات تولید شده از طریق قاچاق و استثماری، خصوصا تن فروشی می انجامد. نیروهای بین المللی عموما در شرایط جنگ یا بلافاصله پس از جنگ که در آن جمعیت آسیب پذیر بوده و موسسات عمومی، از جمله اجرایات قانون، شکننده یا غیر موجود است. علاوه بر این، چارچوب قانونی حاکم بر تعامل ممکن است مبهم باشد و حدود مسئولیت و نظارت مبهم بنماید. خصوصی سازی رو به فزونی جنگ با افزایش دخالت شرکت های خصوصی به عنوان پیمانکار و پیمانکار فرعی، مشکلات مسئولیت و نظارت را تشدید کرده است. این عوامل مختلف می توانند ترکیب شوند تا فضای مصونیت از مجازاتی را ایجاد کنند: خلاء قانونی و شکلی که در آن کارکنان بین المللی درگیر در بهره برداری مجرمانه و قاچاق موضوع تحقیق، دستگیری یا تعقیب قرار نگرفته اند.

نمونه هایی از فساد مربوط به قاچاق و همدستی

- مقامات مرزی رشوه یا مشوق هایی برای صدور اجازه عبور افرادی که می توانند قاچاق شوند را قبول می کنند ؛
  - مقامات مجری قانون یا حافظان بین المللی صلح، نیروهای ماموریت نظامی یا بشردوستانه که انعامی در ازای جلوگیری از انجام تحقیقات یا تعقیب مجرمین قبول می کنند؛
  - بازرسان کار یا بهداشت و مقامات ناظر بر امنیت که با پذیرش رشوه، مجوز محل های کار خطرناک یا غیر قانونی را صادر می کنند؛
  - ضابطین قانون یا سایر مقامات دولتی (از جمله حافظان صلح بین المللی یا نیروهای نظامی بین المللی) که منافع تجاری در کسب و کار با استفاده از خدمات افراد قاچاق شده مانند خدمات عرضه شده در فاحشه خانه را محفوظ می دارند؛ و
  - مقامات عدالت کیفری، از جمله دادستان ها و قضات، با پذیرش رشوه، پرونده های قاچاق را به نحو خاصی رد می کنند.
- منبع : اصول و دستورالعمل های توصیه شده حقوق بشر و قاچاق انسان : تفسیر

دولت ها متعهدند فساد و همدستی مربوط به قاچاق را شناسایی کنند و پاسخی کافی به قاچاق بدهند- تعهدی که باید به عنوان بخشی از وظیفه گسترده تر پیشگیری از قاچاق در نظر گرفته شود. کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، به عنوان مثال، ارتباط قوی بین فعالیت های جنایی سازمان یافته مانند قاچاق و فساد را به رسمیت می شناسد. کنوانسیون از دولت های عضو می خواهد تدابیری شدید برای جرم شناختن تمام اشکال اعمال مفسده آمیز اتخاذ کنند (ماده 8). دولت های عضو همچنین ملزمند اقداماتی طراحی شده برای ترویج پاکدستی و پیشگیری و مجازات فساد مقامات عمومی انجام دهند. آنان همچنین برای اطمینان از عملکرد مؤثر مقامات شان در پیشگیری، تشخیص و مجازات فساد دولتی، از جمله اعطاء استقلال کافی به مقامات ناظر برای جلوگیری از اعمال نفوذ نامناسب در اقدامات دولتی اقداماتی را انجام دهند (ماده 9). مفاد این کنوانسیون تعهدات بسیار مشخص تر کنوانسیون سازمان ملل علیه فساد را مورد تأیید قرار می دهد.

دیگر معاهدات اختصاص یافته به قاچاق، از جمله کنوانسیون قاچاق اروپا (ماده 24)، همدستی بخش دولتی در قاچاق را به عنوان کیفیات مشدد برای ضمانت اجراهای نسبتا شدیدتر مورد شناسایی قرار داده است. بسیاری اسناد سیاست بین المللی و منطقه ای ارتباط بین قاچاق و فساد و نیاز دولت ها به پاسخگویی مؤثر را مورد تأیید قرار می دهند. به عنوان مثال، مجمع عمومی تلاش کرده است از افراد قاچاق شده در

برابر آسیب بیشتر حمایت کند و این را با الزام دولتها به مجازات افراد در قدرت انجام میدهد که بعلت آزار جنسی قربانیان قاچاق زندانی شده مجرم شناخته شده اند.

وظیفه پاسخ دهی به فساد مربوط به قاچاق و همدستی در عمل به چه معناست؟ ملاک حقوقی مربوط، اعمال سعی و دقت است: دولت باید بتواند نشان دهد که همه تدابیر متعارف را اتخاذ کرده است تا جرم را پیشگیری و شناسایی کرده به آن پاسخ دهد. کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد به طرز مفید مراحل پیموده شده در مقابله با نقض حقوق بشر توسط مقامات دولتی مرتبط با قاچاق را مورد رسیدگی جدی قرار دهد:

[به] جهت مبارزه با مصونیت از مجازات، اقدامات سختگیرانه باید به تصویب رسد تا اطمینان حاصل شود تمام اتهامات نقض حقوق بشر به سرعت و بی طرفانه تحقیق شده است، اینکه عاملان مورد تعقیب قرار دارند، اینکه مجازات مناسب بر محکومان تحمیل شده و اینکه زیان قربانیان به حد کافی جبران شده است. از انفصال دائم مقامات مرتکب جرائم مهم و تعلیق آنانی که به اتهام ارتکاب چنین جرایمی در حال محاکمه اند اطمینان باید حاصل کرد.

اقدامات اضافی که ممکن است برای برآوردن معیارهای سعی و دقت از دولت ها خواسته شود عبارتند از:

- اطمینان از اینکه چارچوب قانونی شناسایی، تحقیق و تعقیب جرایم مربوط به قاچاق، از جمله آنهایی که از سوی یا با همدستی مقامات دولتی ارتکاب یافته اند را مقرر می کند؛

- اطمینان از اینکه دخالت مقامات دولتی در قاچاق یا جرایم مرتبط با آن کیفیات مشددی است که موجب مجازات های نسبتا شدیدتر می شود؛

- اطمینان از اینکه روش هایی مستقر است که موثر در تحقیق شکایات قاچاق مشتمل بر یا حاکی از دخالت مقامات دولتی می باشد. این روش ها باید با هدف اطمینان از پاسخگویی، حفظ اعتماد عمومی و کاهش نگرانی های مشروع باشد. بر این اساس، تحقیقات مذکور باید بی درنگ آغاز و با مصلحت اندیشی انجام شود. این امر نباید صرفا تشریفاتی باشد بلکه باید بتواند منجر به شناسایی و مجازات مجرمان شود. تحقیقات باید مستقل و عمومی باشد. اقدامات معنی داری برای احراز صحت اتهامات وارد به قربانی یا تحصیل ادله تکمیلی باید وجود داشته باشد.

اگر نیروهای نظامی، حافظ صلح، کارکنان ماموریت های انسان دوستانه و دیگر نیروهای بین المللی در قاچاق و استثمار مربوط دخالت داشته باشند، مسائل حقوقی پیچیده تر است. اصول و دستورالعمل های توصیه شده راهنمایی بسیار مفیدی در این رابطه ارائه کرده است، با بذل توجه خاص به بسته شدن این شکاف مسئولیت، شناسایی تعهدات و مسئولیت های دولت ها و سازمان های بین دولتی، و اطمینان از این که عملیات نظامی، حفظ صلح و ماموریت های بشردوستانه بین المللی به پناهگاه های امن برای قاچاقچیان و همدستان شان تبدیل نشود (دستورالعمل 10).

بسیاری مراحل عملی پیشنهاد شده در اصول و دستورالعمل های توصیه شده (به عنوان مثال، آموزش، تصویب مقررات و ضوابط رفتار، ایجاد نهادهای تحقیقات و دادستانی ها، حذف امتیازات و مصونیتها، و تحمیل مسئولیت تادیبی و مالی کیفری) با گزارش های اخیر، توصیه ها، تعهدات و طرح های سازمان های بزرگ بین دولتی، مانند مجمع عمومی، شورای امنیت، سازمان پیمان آتلانتیک شمالی، و ائتلاف سازمان ملل متحد و سازمان های خصوصی درگیر امور انسان دوستانه توسعه یافته اند.

ح. اطمینان از این که پاسخ ها حقوق استقرار یافته را زیر پا نمی نهند

اقدامات انجام شده برای مقابله با قاچاق می تواند تاثیر منفی بر حقوق و آزادی های افراد قاچاق شده و دیگران داشته باشد، خطری که بارها در نظام حقوق بشر سازمان ملل متحد شناسایی شده است.

دولت ها و دیگر اشخاص به موجب تعهد حقوقی بین المللی باید اطمینان حاصل کنند اقدامات انجام شده در مبارزه و جلوگیری از قاچاق، حقوق بشر را تضعیف نکرده یا اینکه اثر منفی بر آن ننهاده اند. این مهم در اصول و دستورالعمل های توصیه شده شناخته شده است. امر فوق در پروتکل قاچاق انسان مورد تصریح قرار گرفته است:

هیچ چیز در این پروتکل نباید حقوق، تعهدات و مسئولیت های دولت ها و اشخاص را بموجب حقوق بین الملل تحت تاثیر قرار دهد، از جمله حقوق بین الملل بشردوستانه و حقوق بین الملل بشر و، به ویژه، در صورت امکان، کنوانسیون 1951 و پروتکل 1967 مربوط به وضعیت پناهندگان و اصل عدم بازپس راندن آن طور که در اسناد مندرج شده است (ماده 14.1).

تعدادی از حقوق بشر خصوصا از طریق اعمال اقدامات ضد قاچاق انسان در معرض خطر قرار دارد: ممنوعیت تبعیض؛ حق آزادی جابجایی و حق تقاضا و دریافت پناهندگی در فرار از آزار و اذیت. اینها بعدا در زیر مورد بحث قرار می گیرد.

اقدامات ضد قاچاق و ممنوعیت تبعیض، از جمله تبعیض بر اساس جنسیت

به ارتباط بین تبعیض و آسیب پذیری به قاچاق با جزئیات چندی در بخش بالا پرداخته شده است. جنبه مهم دیگر ارتباط بین تبعیض و قاچاق در این واقعیت است که اقدامات انجام شده توسط دولت ها و دیگران برای جلوگیری از یا پاسخ به قاچاق می تواند تبعیض را تداوم بخشد و حتی منع قانونی تبعیض را نقض نماید. این خطر به صراحت در پروتکل قاچاق انسان شناخته شده است:

نمونه هایی از اقدامات ضد قاچاق که ممکن است بر حقوق استقرار یافته اثر گذارند

• بازداشت افراد قاچاق شده در پناهگاه های مهاجرت و دیگر سرپناهاها؛

- محاکمه افراد قاچاق شده به سبب ارتکاب جرایم مربوط به وضعیت از جمله ورود غیر قانونی، اقامت غیر قانونی و کار غیر قانونی؛
  - محرومیت از خروج یا عدم صدور روادید یا مجوز-خواه قابل اعمال به طور کلی و خواه تنها در یک گروه از افراد شناخته شده به عنوان آسیب پذیران خاص در برابر قاچاق؛
  - محرومیت همه افراد، از جمله کسانی که قاچاق شده اند، از حق درخواست پناهندگی و فرار از آزار و اذیت.
  - محرومیت مهاجران از جمله کارگران مهاجر و کسانی که به شکل قانونی در قلمرو کشور به سر نمی برند از حقوق بنیادین شان؛
  - حملات، عملیات نجات و "سرکوب" که متضمن توجه و حمایت کامل از حقوق افراد درگیر نیست؛
  - بازگرداندن اجباری قربانیان در معرض خطر اقدامات تلافی جویانه و یا قاچاق دوباره ؛
  - محرومیت از حق برخورداری از جبران خسارت؛
  - نقض حقوق افراد مظنون یا متهم به دست داشتن در قاچاق و جرائم مربوط، از جمله محاکمه های ناعادلانه و صدور احکام نامتناسب؛ و
  - قوانین یا روش هایی که اجازه هر یک از موارد فوق را می دهد.
- خطرات تهدید کننده حقوق بشر که ممکن است در جریان رسیدگی به آسیب پذیری در برابر قاچاق بوجود آید**
- عدم تمایز بین کودکانی که برای بهره برداری قاچاق می شوند و کودکانی که خود یا با یاری دیگران مهاجرت می کنند تا کمک شغل غیر استثماری یابند که به ماندن در آن مایلند؛
  - عدم تمایز بین کسانی که قاچاق می شوند و آنان که برای کار مهاجرت می کنند؛
  - جلوگیری یا منع کودکان، زنان یا اعضای یک گروه قومی یا نژادی خاص از ترک منزل یا مهاجرت در جست و جوی کار ؛
  - به رسمیت شناختن و حمایت ناکافی از قربانیان قاچاق مرد؛
  - عدم توجه کافی به تمامی اشکال قاچاق .
- منبع : اصول و دستورالعمل های توصیه شده حقوق بشر و قاچاق انسان : تفسیر .

اقدامات مندرج در این پروتکل باید به طریقی تفسیر و اعمال شود که علیه افراد بر این اساس که قربانیان قاچاق انسانند تبعیض آمیز نباشد. تفسیر و اعمال این اقدامات باید مطابق با اصول شناخته شده بین المللی عدم تبعیض باشد (ماده 14.2).

مشکل تبعیض مبتنی بر جنسیت به ویژه حاد است. به موجب حقوق بین الملل بشر، اقدام ضد قاچاق، ناقض منع تبعیض مبتنی بر جنسیت است اگر بتوان نشان داد که این اقدام: (الف) حقوق فرد مربوط را به شکل منفی تحت تاثیر قرار داده است. و (ب) بیش از اندازه بر زنان و دختران اعمال شده بر آنان اثر می گذارد. بازداشتن زنان و دختران و محدودیت در مهاجرت آنان تنها دو نمونه از واکنش های بالقوه تبعیض آمیز در قاچاق به شمار می روند.

تدابیر ضد قاچاق و آزادی جابجایی

آزادی جابجایی به طور کلی به مجموعه ای از حقوق فردی اطلاق می شود که شامل مواردی است چون: حق جابجایی آزادانه و انتخاب محل اقامت داخل یک کشور؛ حق عبور از مرزها هم به منظور ورود و هم ترک کشور، و ممنوعیت اخراج خودسرانه غیر شهروندان. بسیاری معاهدات بین المللی حقوق بشری، از جمله میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (ماده 12)، به صراحت حق آزادی حرکت را به رسمیت شناخته حمایت می کنند، همانگونه که اعلامیه جهانی حقوق بشر (ماده 13) و همه معاهدات عمده حقوق بشری منطقه ای این کار را می کنند.

آزادی جابجایی آسیب پذیر است، خصوصاً نسبت به اینکه توسط دولت ها در تلاش شان برای پاسخ دادن به قاچاق به خطر بیافتد. دولت ها ممکن است به عنوان مثال، اقدامات قانونی، اداری یا سایر اقدامات را برای جلوگیری از مهاجرت افراد برای یافتن کار به عمل آورند. آنها ممکن است قربانیان شهروند یا غیرشهروند قاچاق انسان را جهت "حمایت" نگاه دارند (یا نهادهای غیردولتی را از تحت نگهداری قرار دادن قربانی بازندانند). آنها می توانند قربانی را از بازگشت به خانه بازدارند، مادام که تقاضاهای خاصی مانند ارائه شهادت علیه قاچاقچیان برآورده نشده است.

اصول و دستورالعمل های توصیه شده اشاره ای خاص به آزادی جابجایی در زمینه حمایت از حقوق استقرار یافته دارد:

دولت ها باید حمایت از حقوق همه افراد در آزادی جابجایی و تضمین این که اقدامات ضد قاچاق این حق را خدشه دار نمی کند در نظر داشته باشند (دستورالعمل 1).

هنگام بررسی تاثیر حقوق بشری یک اقدام ضد قاچاق خاص، مهم است اذعان داریم که آزادی حرکت و حقوق مربوط به آن مطلق نیست. چنین آزادی می تواند به عنوان مثال، تنها برای کسانی تضمین شود که قانونا در قلمرو کشور به سر می برند. کمیته حقوق بشر در توضیح کلی خود به شماره 27 (1999) راجع به آزادی حرکت، با توجه به محدودیت های موجود نسبت به این حق، اشاره کرد که آن را " یک شرط ضروری برای رشد آزادانه یک فرد " می داند. هر گونه محدودیت نسبت به این حق "باید به موجب قانون پیش بینی شود، باید ضروری باشد... و باید مطابق با تمام دیگر حقوق شناخته شده در میثاق " و " مطابق با اصل تناسب باشد " .

در تصمیم گیری بر اینکه محدودیت در آزادی حرکت قانونی است یا خیر، بدین ترتیب ضروری است سوال کنیم که آیا : (الف) در قانون پیش بینی شده است؛ (ب) مطابق با حقوق دیگر (مانند منع تبعیض مبتنی بر جنسیت) است؛ و (ج) مطلقا ضروری است. این الزامات همگی باید برآورده شود. به عنوان نمونه، حتی اگر دولتی بتواند استدلال کند که محدودیت های مهاجرتی آن بر اساس نیاز به حفظ نظم یا اخلاق عمومی از طریق پیشگیری از قاچاق وضع شده است و اقدامات انجام شده هم لازم و هم نسبت به هدف اعلام شده خود متناسب می باشند، همان دولت همچنین باید بتواند نشان دهد که محدودیت آن غیر تبعیض آمیز است. از آنجا که تقریبا تمام محدودیت های مهاجرت مربوط به قاچاق به زنان و دختران محدود می باشد، برای هر دولت دشوار خواهد بود به نحو متقاعد کننده قانونی بودن این محدودیت ها را وفق موازین جاری حقوقی بین الملل استدلال کند .

اقدامات ضد قاچاق و حقوق پناهندگان

پناهندگان و پناهجویان همچنین ممکن است قربانی قاچاق باشند. حقوق بین الملل صراحت دارد که تقاضای پناهندگی را باید بر اساس جنبه های ماهوی آن و نه بر اساس طریق ورود متقاضی در نظر گرفت. در عمل، این بدان معنی است که همه افراد، از جمله مهاجران غیرقانونی و اشخاص قاچاق شده، باید فرصت کامل (از جمله از طریق ارائه اطلاعات کافی) داشته باشند تا درخواست پناهندگی دهند یا هر توجیه دیگری برای باقی ماندن در کشور مقصد را بر آن مبنا ارائه دهند. این قاعده اهمیت عملی دارد. بسیاری دولت ها در قبال ورود غیر قانونی، استفاده از مدارک مسافرتی جعلی و غیره، مجازاتهایی وضع کرده اند. اشاره شده که به طرز فزاینده، چنین مجازات هایی دربر دارنده محرومیت از حقوق در زمینه روش های تشخیص پناهندگان است.

خود قاچاق به طور بالقوه می تواند اساس ادعای پناهندگی باشد. در سال 2006، UNHCR دستورالعمل هایی در خصوص حمایت بین المللی صادر کرد: اعمال ماده 2A 1 کنوانسیون 1951 یا پروتکل 1967 راجع به وضعیت پناهندگان در خصوص قربانیان قاچاق و افراد در معرض خطر قاچاق (راهنمای قاچاق UNHCR). دستورالعمل ها اذعان دارند که نه همه قربانیان یا قربانیان بالقوه قاچاق در محدوده تعریف مهاجر قرار دارند و اینکه قربانی قاچاق بودن، به خودی خود نشان دهنده جهتی

معتبر برای درخواست وضعیت پناهندگی نیست. با این حال، آنها همچنین تایید کردند در برخی موارد، افراد قاچاق شده ممکن است واجد شرایط حمایت از پناهندگان بین المللی باشند، اگر اعمال ارتكابی توسط عاملان به عنوان آزار و اذیت وفق جهات موجود در تعریف کنوانسیون 1951 در شمار آید و دولت حمایت موثر را فراهم نکند.

اصل عدم بازپس راندن یکی دیگر از جنبه های مهم رابطه پناهندگان قاچاق است که به ویژه با تعهد دولت ها به عدم نقض حقوق استقرار یافته در ارتباط است. این اصل مانع بازگرداندن فرد به کشور دیگر است، اگر دلایل قابل توجهی برای این باور وجود داشته باشد که فرد مذکور می تواند مورد آزار و اذیت قرار گیرد. اصل فوق همچنین مقرر ساخته کشورها اجازه ندارند یک فرد را به کشور دیگر بازگردانند یا مسترد دارند، آنجا که جهات محکمی برای این باور هست که فرد مورد بحث تحت شکنجه یا دیگر اشکال بدرفتاری قرار خواهد گرفت. تشخیص اینکه قربانی قاچاق به احتمال زیاد با اقدامات تلافی جویانه جدی یا قاچاق دوباره روبرو می شود، در شرایط خاص ممکن است تعهد عدم بازپس فرستادن را به وجود آورد.

اقداماتی برای محافظت در برابر نقض حقوق استقرار یافته در پناهندگی

- حصول اطمینان از این که مراحل و فرآیندهایی برای پذیرش و بررسی تقاضای پناهندگی هم افراد قاچاق شده و هم پناهجویان وجود دارد و اینکه اصل عدم بازپس فرستادن همواره مورد رعایت و تایید است.

- حصول اطمینان از این که محیط حمایتی برای متقاضیان پناهندگی که ادعا میکنند قربانی قاچاق میباشند فراهم شده است؛

- درک این که پناهجویانی که قربانی قاچاق می باشند ممکن است از آشکار کردن کامل شرح آزار و اذیت شان خوف داشته باشند و اینکه این ترس ممکن است ابعاد جنسیتی بیابد که لازم است در نظر گرفته شود؛

- قبول این که اشکال خاصی از قاچاق ممکن است اثر به طور نامتناسب شدیدی بر زنان و کودکان داشته باشد و ممکن است، در عمل، منجر به در نظر گرفتن افراد به عنوان قربانیان آزار و اذیت مربوط به جنسیت شود. و

- اجتناب از هر گونه پیوند صریح یا ضمنی بین ماهیت درخواست پناهندگی و اراده قربانی در اداء شهادت علیه استثمارگران خود.

منابع: اصول و دستورالعمل های توصیه ای و دستورالعمل قاچاق UNHCR

4. اجراء، نظارت و پاسخگویی

اعتبار قوانین جدید بین المللی، منطقه ای و ملی در امر قاچاق بستگی به اجرای موثر آنها بستگی دارد. این فصل خلاصه ای از ساز و کارها و روش های شبکه ای را ارائه می دهد که برای کمک به بستن "شکاف اجراء" بین قوانین و رویه ها، و در نتیجه برای اطمینان از پاسخگویی بیشتر دولت ها و دیگرانی که مسئول پاسخ دهی در مقابل قاچاقند فراهم شده است.

الف. ساز و کارهای الحاقی معاهدات راجع به قاچاق

پروتکل قاچاق هیچ ساز و کار نظارتی خاصی بر اجرای آن ایجاد نکرده است. با این حال، سند سابق بر آن، یعنی کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته فراملی، گردهمایی کشورهای عضو کنوانسیون را پیش بینی کرده است، که اختیار دارد اطلاعات مربوط به اجرای پروتکل از سوی دولت های عضو را مطالبه کند و توصیه هایی برای بهبود پروتکل و اجرای آن ارائه دهد. در سال 2008 گردهمایی کشورهای عضو گروه کاری را تاسیس کرد تا گردهمایی را در انجام وظایفش در خصوص پروتکل کمک و راهنمایی دهد.

کار گروه موظف است به :

- تسهیل اجرای پروتکل از طریق تبادل تجربه و شیوه های بین کارشناسان و متخصصان؛
- ارائه توصیه در مورد اینکه دولت های عضو چگونه می توانند پروتکل را بهتر پیاده سازی کنند؛
- کمک به گردهمایی کشورهای عضو در ارائه راهنمایی به دبیرخانه آن (دفتر مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد) در زمینه فعالیت های مربوط به اجرای پروتکل؛ و
- توصیه به گردهمایی کشورهای عضو در عملی کردن همکاری های مربوط به اجراء با سایر نهادها.

کنوانسیون قاچاق اروپا ساز و کار نظارتی نسبتا پیچیده ای شامل گروهی از خبرگان فنی در اقدام علیه قاچاق انسان و یک کمیته بیشتر سیاسی متشکل از دولت ها دارد، که به طور مستقیم به کمیته وزرای شورای اروپا مرتبط است. دولت های عضو ملزمند به طور منظم به گروه کارشناسان در اجرای کنوانسیون گزارش دهند و گروه کارشناسان خود اختیار دارد اطلاعاتی از جمله از طریق بازدید از محل کسب کند. گزارش های تهیه شده توسط گروه کارشناسان به دولت عضو و همچنین به کمیته اعضاء برای هر پیگیری که ممکن است لازم باشد ارسال می شود. در حالی که کمیته نمی تواند این گزارش ها را تغییر دهد، می تواند از دولت های عضو بخواهد اقدامات مشخصی را برای اجرای توصیه های آن درخواست کنند.

ب. نظام بین المللی حقوق بشر

نظام بین المللی حقوق بشر در پیشبرد اجراء موثر چارچوب حقوقی بین المللی نقش اساسی در موضوع قاچاق ایفاء می کند. شورای حقوق بشر همراه با مجمع عمومی سازمان ملل متحد، موضوع قاچاق را بررسی کرده و، به طور منظم قطعنامه هایی نسبت به این موضوع تصویب کرده است. عملکرد دیگر دست اندرکاران کلیدی به طور مختصر به شرح زیر است.

ارکان معاهده حقوق بشر سازمان ملل متحد

برای هر یک از معاهدات بین المللی حقوق بشر، کمیته ای از کارشناسان مستقل برای نظارت بر اجرای مفاد آن توسط دولت های عضو تاسیس شده است. به عنوان بخشی از تعهدات شان به موجب تعدادی از این معاهدات، دولت های عضو ملزمند گزارش های منظمی در مورد وضعیت مربوط به حقوق حمایت شده و مراحل گذرانده شده برای ایفاء تعهدات شان به کمیته های مربوط ارائه دهند. کمیته ها این گزارش ها را بررسی کرده و گفت و گویی با دولت گزارش دهنده آغاز می شود. علاوه بر ارائه راهنمایی به آن دولت، " نظرات نهایی" رکن معاهده بر عملکرد یک دولت عضو می تواند به کشورهای دیگر در آنچه از آنها نسبت به حق یا موازین خاص مقرر در معاهده انتظار می رود اطلاعات مفیدی ارائه دهد. اکثر ارکان معاهده نیز نظرات کلی در تفسیر مقررات معاهده صادر می کنند.

برخی ارکان معاهده وظایف اضافی با هدف تقویت اجرای معاهدات توسط دولت های عضو شان (مانند انجام تحقیقات) را به عهده دارند. برخی نهادهای معاهده می توانند شکایت یا نامه های افرادی را بررسی کنند که ادعا می کنند حقوق شان توسط یکی از دولت های عضو نقض شده است، مشروط بر اینکه دولت مذکور با این روش موافقت کرده باشد. در نظر بگیرند. در نهایت اینکه، کمیته فرعی پیشگیری از شکنجه، نوع جدیدی از رکن معاهده، می تواند برای پیشگیری از شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات های ظالمانه، غیر انسانی یا اهانت آمیز به تمام مکان های بازداشت در قلمرو کشورهای عضو و نهادهای مستقل ملی مراجعه کند و به هر دو دولت عضو کمک و مشاوره ارائه می دهد.

با توجه به دامنه وسیع حقوقی که بالقوه تحت تاثیر قاچاق قرار گرفته است، تعجب آور نیست اگر کار بسیاری معاهدات حقوق بشری به نحوی از انحاء به قاچاق می پردازد. توجه آنها به قاچاق طی دهه گذشته تا حد زیادی افزایش یافته است، چرا که موضوع قاچاق در دستور کار سیاست بین المللی برجسته تر شده و ارتباط آن با حقوق بشر خاصی بگونه واضح تری استقرار یافته است. به عنوان نمونه، قاچاق کودکان و زنان در حال حاضر به طور منظم توسط کمیته حقوق کودک و کمیته رفع تبعیض علیه زنان مورد بحث قرار می گیرد؛ و قاچاق کارگران مهاجر مساله ای مهم برای کمیته ناظر بر کنوانسیون بین المللی حمایت از حقوق تمام کارگران مهاجر و اعضای خانواده آنها است. هم کمیته حقوق بشر و هم کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بارها و بارها به موضوع

قاچاق در زمینه حقوق خاص تحت حمایت میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پرداخته اند. کمیته ضد شکنجه و کمیته رفع تبعیض نژادی، گاهی ضمن بررسی گزارش های دولت عضو از قاچاق سخن گفته اند.

رویه های ویژه حقوق بشری و وجوه نگهداری شده سازمان ملل متحد

ساز و کارهای تحقیق سازمان ملل متحد یا "رویه های ویژه" وظیفه نظارت، ارائه مشاوره و گزارش عمومی وضعیت حقوق بشر در کشوری خاص (ماموریت های کشوری) یا در موضوع خاص (ماموریت های موضوعی) را بر عهده دارند. تمام ساز و کار های موضوعی و خاص کشورها به دریافت اطلاعات مرتبط با ماموریت شان از منابع مختلف (از جمله سازمان های بین دولتی و غیر دولتی) مجازند، و می توانند به ارائه توصیه هایی راجع به پیشگیری از موارد نقض بپردازند. برخی اختیار دارند به ادعاهای نقض پاسخ دهند، برای مثال، با استقرار گفت و گو با شاکیان و دولت ها یا حتی ورود به اتهامات وارد بر روند تحقیقات. گزارش های رویه های ویژه می تواند منبع مهم اطلاعات و بینش در خصوص هنجارها و موازین حقوق بشری باشد. از آنجا که روش های خاص با موقعیت های واقعی درگیرند، اغلب می توانند تدابیر عملی مورد نیاز دولت ها در حمایت، رعایت و تحقق حقوق بشر خاصی را شناسایی کنند.

ماموریت گزارشگر ویژه قاچاق

- ارتقاء پیشگیری از قاچاق انسان در تمامی اشکال و اتخاذ تدابیری در حمایت و پشتیبانی از حقوق بشر قربانیان؛
- ارتقاء اعمال مؤثر موازین و هنجارهای بین المللی مربوط و کمک به بهبودی بیشتر آنها؛
- وارد کردن ملاک جنس و سن در سرتاسر ماموریت ها، از جمله از طریق شناسایی آسیب پذیری های خاص جنسیت و سن در موضوع قاچاق انسان؛
- شناسایی و به اشتراک گذاردن بهترین شیوه ها و همچنین چالش ها و موانع به منظور حمایت و پشتیبانی از حقوق بشر قربانیان و شناسایی خلاء های حمایتی در این زمینه؛
- تاکید خاص بر توصیه های ارائه شده و راهکارهای عملی ناظر به اعمال حقوق مربوط به ماموریت، از جمله با شناسایی زمینه ها و طرق عینی در همکاری های بین المللی برای برخورد با مساله قاچاق انسان؛
- بررسی تاثیر اقدامات ضد قاچاق در حقوق بشر قربانیان قاچاق انسان برای پیشنهاد پاسخ کافی به چالش های برآمده در این زمینه و برای جلوگیری از قربانی شدن مجدد قربانیان قاچاق؛

• تقاضاء، تحصیل و تبادل اطلاعات متناسب با دولت ها، ارکان معاهدات، رویه های خاص، سازمان های تخصصی، سازمان های بین دولتی و سازمان های غیر دولتی و سایر منابع مرتبط، در امر قاچاق انسان و پاسخگویی موثر به اطلاعات قابل استناد در ادعاهای نقض حقوق بشر با هدف حفظ حقوق قربانیان واقعی یا بالقوه قاچاق.

• کار در همکاری نزدیک با دیگر سازمان ها، ارگان ها و نهاد های مربوط، و گزارش دهی سالانه به شورای حقوق بشر و مجمع عمومی.

منبع: قطعنامه شماره 17/1 شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد.

مرتبط ترین رویه های ویژه در موضوع قاچاق، از گزارشگر ویژه قاچاق انسان، خصوصاً زنان و کودکان؛ گزارشگر ویژه خشونت علیه زنان، علل و پیامدهای آن؛ گزارشگر ویژه فروش کودکان، تن فروشی و هرزه نگاری کودکان؛ گزارشگر ویژه حقوق بشر مهاجران؛ و گزارشگر ویژه اشکال معاصر بردگی صادر شده است.

صندوق کمک های داوطلبانه سازمان ملل متحد در اشکال نوین برده داری، توسط مجمع عمومی در سال 1991 تاسیس شد تا به ارائه کمک های بشردوستانه، حقوقی و مالی به افرادی پردازد که قربانی اشکال معاصر برده داری اند، تاسیس شد. این اصطلاح دربردارنده افراد قاچاق شده است که قربانی اقدامات استثماری مانند کار اجباری، کار برای تادیبه دیون، بردگی جنسی، بدترین اشکال کار کودک، بهره برداری جنسی تجاری از کودکان و ازدواج اجباری می باشند. اولویت در اعطاء کمک های مالی به پروژه هایی اختصاص یافته است که به علل ریشه ای برده داری و به طرح های ارائه مستقیم کمک های پزشکی، روانشناسی، اجتماعی، حقوقی، انساندوستانه، آموزشی یا دیگر اشکال کمک به قربانیان اشکال معاصر برده داری؛ و به طرح های همراه با فعالیت های درآمد زا می پردازد.

دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد (OHCHR)

در حالی که چندین کارگزاری تخصصی سازمان ملل متحد مأموریت کار در مسائل مربوط به مهاجرت را دارند، معدودی مأموریت حمایت یا تمرکز آشکار حقوق بشری در فعالیت های خود دارند. OHCHR قاچاق انسان را در عرصه های جهانی جابجایی و مهاجرت های فزاینده ای قرار می دهد که در نتیجه جهانی شدن اقتصاد، زنده شدن مهاجرت، درگیری های مسلحانه، فروپاشی یا پیکر بندی دوباره دولت ها، یا تبدیل مرزهای سیاسی صورت وقوع یافته است. راهبرد آن سپس اشعار می دارد مهاجران در وضعیت غیرقانونی به احتمال بیشتر قربانی کارفرمایان بی وجدان یا اسیر دست قاچاقچیان می شوند. کارگزاری همچنین اذعان می دارد سیاست های مهاجرت و پناهندگی محدود و انحصاری مهاجران را به اتخاذ روش های جایگزین مهاجرت، از جمله قاچاق، با پیامدهای جدی برای حقوق بشر آنان و می دارد.

در راستای این موضوعات، اولویت‌ها و راهبرد ها، OHCHR در تجزیه و تحلیل تأثیر قوانین، سیاست‌ها و برنامه‌های مهاجرت در حقوق مهاجران درگیر است و به دولتها و سایر اشخاص ذینفع داخلی در تقویت ظرفیت خود برای نظارت، تحقیق و ارائه طرق جبران نقض حقوق مهاجران؛ و ارائه آموزش به مقامات مهاجرت، مأموران اجرای قانون، نمایندگان مجلس، قضات و وکلای، در شناسایی قربانیان قاچاق و نظارت بر موارد نقض حقوق مهاجران کمک می‌کند.

OHCHR عضو گروه هماهنگی بین‌سازمانی علیه قاچاق انسان است و در تقویت و تبدیل آن از رکن به اشتراک‌گذارنده اطلاعات به یک نهاد سیاستگذاری بین‌سازمانی نقشی اساسی ایفاء نموده است. OHCHR همچنین عضو گروه جهانی مهاجرت، متشکل از 16 کارگزاری ملل متحد و سایر سازمان‌های بین‌المللی است. در دوره کرسی بودن آن در نیمه دوم سال 2010، گروه جهانی مهاجرت بیانیه مشترک سرنوشت‌سازی صادر کرد و در آن از حقوق بشر مهاجران گرفتار در وضعیت غیرقانونی بودن، و خطر قاچاق ابراز نگرانی عمیق کرد. این گروه از کشورها خواست به جنبه تقاضا قاچاق و استثمار رسیدگی کنند و ادامه تعهد به اتخاذ تدابیر ضد قاچاق را اعلام کرد.

ج. برنامه اقدام برای مبارزه با قاچاق انسان و صندوق امانت سازمان ملل متحد برای قربانیان قاچاق

در سال 2010، مجمع عمومی طرح جهانی اقدام به مبارزه با قاچاق انسان را، که بر پیشگیری از قاچاق، تعقیب مجرمان و حمایت از قربانیان تمرکز دارد، و بسیاری از موازین و قواعد مندرج در فصل سوم این مجلد را مورد تایید قرار داده است به تصویب رسید. برنامه همچنین بر اهمیت انجام تحقیقات، تحصیل داده‌ها و تجزیه و تحلیل مساله تاکید ورزیده است. برنامه از همه دولت‌ها می‌خواهد اقدامات هماهنگ و سازگار را برای شکست دادن قاچاق اتخاذ کنند؛ و خواستار ادغام مبارزه با قاچاق انسان در برنامه‌های گسترده تر سازمان ملل متحد برای سرعت دادن به توسعه و تقویت امنیت در سراسر جهان است.

طرح جهانی به ساز و کارهای تقویت نظارت و پاسخگویی به طور مستقیم کمک نمی‌کند. با این حال، این طرح صندوق کمک‌های داوطلبانه سازمان ملل برای قربانیان قاچاق انسان، به ویژه زنان و کودکان را برای ارائه کمک‌های بشردوستانه، حقوقی و مالی به قربانیان قاچاق از طریق شبکه‌های کمک‌رسانی، مانند سازمان‌های دولتی، بین‌دولتی و غیر دولتی استقرار داده است. صندوق از طریق هیئت امنائی که به طور منظم برای بررسی طرح‌ها و ارائه مشاوره تشکیل جلسه می‌دهد اداره می‌شود.

د. دادگاه‌ها و محاکم بین‌المللی و منطقه‌ای

دادگاه‌ها و محاکم بین‌المللی و منطقه‌ای مرجع دیگر بالقوه مهم نظارت و پاسخگویی است. چندین محکمه کیفری بین‌المللی موقت (مانند دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق)، به مسائل مربوط به

قاچاق گاهی رسیدگی می کنند. گنجاندن قاچاق و شیوه های مربوط به آن، مانند برده داری و برده داری جنسی، در اساسنامه دیوان کیفری بین المللی (ماده 7.1) این احتمال را مطرح می کند که چنین ساز و کار مهم پاسخگویی انفرادی کیفری ارتباط آتی با موضوع قاچاق خواهد داشت. دادگاه اروپایی حقوق بشر در چندین مورد در برخورد یا پرداختن به موضوع قاچاق رای صادر کرده است. پرونده Rantsev علیه قبرس و روسیه در برجسته نمودن محتوای اساسی چند تعهد مهم حقوقی، از جمله تعهد به جلوگیری از بهره کشی مربوط به قاچاق و تعهد به تحقیق با سعی و دقت موارد قاچاق به خصوص قابل توجه است.

مسائل مربوط به حقوق بشر در رابطه با قاچاق، از جمله برده داری، کار اجباری و استثمار کارگران مهاجر، نیز توسط دادگاه های منطقه ای از جمله دادگاه حقوق بشر اروپا، دادگاه حقوق بشر قاره آمریکا و محکمه قضائی جامعه اقتصادی کشورهای غرب آفریقا در نظر گرفته شده است.

ه. نظارت ملی و پاسخ گو بودن

در تحلیل نهایی، حقوق بشر حمایت و رعایت می شود، به سبب آنچه که هست و آنچه در سطح ملی در دست اقدام است. این کیفیت و قدرت قوانین ملی، روش ها و شیوه ها است که در نهایت ماهیت واکنش یک دولت به قاچاق را تعیین می کند.

ایجاد ساز و کارهای نظارت و هدایت پاسخ دهی ملی به پدیده قاچاق جنبه مهم توسعه یک پاسخ قوی مبتنی بر حقوق بشر است. این ساز و کارها باید بنا به دستور و حسب وظیفه قادر به سنجش پاسخ ملی در قبال موازین بین المللی باشد که در این برگه تنظیم شده است. همانطور که در اصول و دستورالعمل های توصیه شده اذعان شده است (دستورالعمل شماره 1)، ساز و کار های ملی نیز در نظارت بر تاثیر مداخلات ضد قاچاق و حصول اطمینان از این که حقوق استقرار یافته را با دخالت تحت تاثیر قرار نمی دهند نقش حیاتی ایفاء می کنند.

تعداد فزاینده ای از کشورها در حال راه اندازی واحد دفاتر ملی، مانند گزارشگر ویژه نظارت بر پاسخ کشوری به قاچاق، می باشند. به تازگی، اتحادیه اروپا ایجاد چنین سمتی درون دولت های عضو آن (نگاه کنید به بخش پایین) را مقرر ساخته است. در کشورهای دیگر، سازمان های مستقل ملی حقوق بشر، مانند کمیسیون های ملی حقوق بشر، به موضوع قاچاق قاچاق پرداخته اند: دست زدن به تحقیق در وضعیت کشوری، دادن مشاوره به سازمان های دولتی و ارزیابی پاسخ های ملی که بنظر می رسد در حد و اندازه تعهدات بین المللی آن دولت نیست.

گزارشگران ملی یا ساز و کارهای مشابه

کشورهای عضو باید اقدامات لازم را برای استقرار گزارشگران ملی یا ساز و کارهای مشابه انجام دهند. این سازوکارها روند قاچاق انسان را برآورد می کنند، نتایج اقدامات در مبارزه با قاچاق، از جمله جمع آوری آمار در همکاری نزدیک با سازمان های جامعه مدنی فعال در این زمینه، و گزارش دهی را مورد سنجش قرار می دهند.

منبع: دستورالعمل شماره EU / 36/2011 اتحادیه اروپا در پیشگیری و مبارزه با قاچاق انسان و حمایت از قربانیان آن (ماده 19).

در حالی که نظارت مستقل وجه مهم حصول اطمینان از این است که قوانین، سیاست ها و رویه ها به حقوق استقرار یافته تجاوز نمی کنند، عوامل دولتی که به طور مستقیم در پاسخ دهی به قاچاق دخیلند، از جمله قانونگذاران، مجریان قانون، ارکان تعقیب و محاکمه و حامیان قربانیان- نیز باید اقدامات و عملکرد خود را از دیدگاه حقوق بشری نظارت کنند. علاوه بر این، همانطور که در اصول و دستورالعمل های توصیه شده اشاره شد، سازمان های غیر دولتی در تعامل با افراد قاچاق شده، باید تشویق شوند در نظارت و ارزیابی تاثیر حقوق بشری اقدامات ضد قاچاق سهیم باشند. چنین نظارتی نباید به اقدامات دولت محدود شود، بلکه می تواند به نحوی مفید توسعه یابد تا فعالیت های خود سازمان های غیر دولتی را هم در بر گیرد، خصوصا ارائه دهندگان خدمات خاص و دیگریانی که به طور مستقیم با قربانیان در تعامل قرار دارند.

جزوه های اطلاعات حقوق بشر

- شماره 36 حقوق بشر و قاچاق انسان
- شماره 35 حق به آب
- شماره 34 حق به غذای کافی
- شماره 33 پرسش و پاسخهای متداول بر حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- شماره 32 حقوق بشر، تروریسم و مقابله با تروریسم
- شماره 31 حق به بهداشت
- شماره 30 سیستم معاهده حقوق بشر سازمان ملل (بازنگری اول)
- شماره 29 مدافعان حقوق بشر: حمایت از حق دفاع از حقوق بشر
- شماره 28 تاثیر فعاليت مزدوران بر حق تعيين سرنوشت ملت ها
- شماره 27 هفده پرسش و پاسخ متداول در مورد گزارشگران ویژه سازمان ملل متحد
- شماره 26 کار گروه بازداشت های خودسرانه
- شماره 25 اخراج اجباری (بازنگری اول)
- شماره 24 کنوانسیون بین المللی کارگران مهاجر و کمیته آن (بازنگری اول)
- شماره 23 سنت های مضر اثرگذار بر سلامت زنان و کودکان
- شماره 22 تبعیض علیه زنان: کنوانسیون و کمیته
- شماره 21 حق به مسکن مناسب (بازنگری اول)
- شماره 20 حقوق بشر و پناهندگان
- شماره 19 نهاد های ملی برای توسعه و حمایت از حقوق بشر
- شماره 18 حقوق اقلیت ها (بازنگری اول)
- شماره 17 کمیته ضد شکنجه
- شماره 16 کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (بازنگری اول)
- شماره 15 حقوق مدنی و سیاسی: کمیته حقوق بشر (بازنگری اول)
- شماره 14 اشکال معاصر برده داری
- شماره 13 حقوق بین الملل بشردوستانه و حقوق بشر
- شماره 12 کمیته رفع تبعیض نژادی
- شماره 11 اعدامهای فراقضایی، شتابزده و خودسرانه (بازنگری اول)
- شماره 10 حقوق کودک (بازنگری اول)
- شماره 9 مردمان بومی و نظام حقوق بشر سازمان ملل متحد (بازنگری دوم)
- شماره 7 روش های شکایت فردی طبق به موجب معاهدات حقوق بشر سازمان ملل متحد (بازنگری دوم)
- شماره 6 ناپدید شدن اجباری یا ناراضایت‌مندان (بازنگری سوم)
- شماره 4 مبارزه با شکنجه (بازنگری اول)
- شماره 3 خدمات مشورتی و همکاری های فنی در زمینه حقوق بشر (بازنگری اول)

مجموعه جزوات اطلاعات حقوق بشر توسط کمیساریای عالی حقوق بشر، دفتر سازمان ملل متحد در ژنو منتشر شده است. این جزوه به موضوعات برگزیده در حقوق بشر می پردازد که تحت بررسی فعال یا مورد توجه خاص قرار دارند.

جزوات اطلاعات حقوق بشر برای کمک به مخاطبان رو به گسترش و درک بهتر حقوق بنیادین بشر در نظر گرفته شده است، و آنچه سازمان ملل متحد برای ترویج و حمایت از آنها در حال انجام دادنش است، و دستگاه های بین المللی آماده برای کمک در تحقق این حقوق . جزوات اطلاعات حقوق بشر رایگان و توزیع آنها در سراسر جهان آزاد است.

---

⁸برگه اطلاعات شماره یک ، پنج و هشت دیگر منتشر نمی شود. همه برگه های اطلاعات در این نشانی در دسترس قرار دارند:

New York Office:
Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
United Nations
New York, NY 10017
United States of America

Enquiries should be addressed to:
Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
8–14, Avenue de la Paix
CH–1211 Geneva 10
Switzerland

Printed at United Nations, Geneva ISSN 1014-5567
GE.14-14023–June 2014–5,233